

૧૧ ગ્રો સાદ અંધમાળા મણ્ડકે સાતમે

માયાની છાયામાં

UNDER THE SPELL OF COSMIC WILL.

ગ્રહચારીનાં ગાલક મુર્ખાં
અથવા
નારદને કૃષ્ણે દેખાડેલી માયા.
—
અમયકુમાર કે સર્વકાલોન અમય :
—
રિપ-ગ્રાન-વિકલ

લેખક

સ્વ. વા હી લા લ ગ્રો તી લા લ શા હ

મધુમક્ષિકા, સંસારના સુખ ખંડા છે ? મૃત્યુના મ્હેમા, અસહકાર,
પાલિટિકલ ગીતા, મરતવિવાસ જૈનદીશા નમ્રસત્ય આર્યધર્મ
મુંગાઇ પટેલી ફુનિયા, એક આદિના લેખક સચુક્ત જૈન
વિદ્યાર્થીશ્રદ્ધ (બેર્ડીંગહાઉસ)-મુખર્મના સ્થાપક વિવિધ જૈન
પ્રોફેસરોના પ્રમુખ ' જૈનહિતેચ્છુ ' માસિક, ' હિ હી જૈનહિતેચ્છુ '
પાસિક અને ' જૈન સમાચાર ' સાપ્તાહિક પત્રના તત્તી

વા. મો. શાહ કૃત કાળપત્ર
પુસ્તક યા લેખ વિનામૂલ્ય
પ્રચારના આશયથી છપાવવા
ઈચ્છનારને કોઈપણ ભવનો
બદલે લીધા સિવાય તેવી
ગોઠવણ કરી આપવામાં આવે છે.

વા. મો. શાહ કૃત
ગુજરાતી, હિંદી, અંગ્રેજી પ્રકટ
અને અપ્રકટ લેખો અને પુસ્તકો
કોના સર્વદ્રશ્ય 'વા. મો. શા.'
પબ્લિશીંગ એન્ડ બુક સેલર
:: સ્થાપીત છે. ::

વા. મો. શાહ કૃત પુસ્તકો
મળવાનાં ડેકાણાં :
'વા. મો. શા.'
પબ્લિશીંગ હાઉસ
સારંગપુર - અમદાવાદ

પાયોનિયર મિલ સ્ટોર્સ ટ્રેડિંગ કં.
૭૩, એપોલોરોડીટ, કોટ-મુ'બઈ

‘મહાવીર વહેતા હવા’ અને
‘માયાની છાયામાં’ : બન્ને
પુસ્તકોની પાંચસો પાંચસો પ્રત,
આપુસ્તકના પ્રસિદ્ધકર્તા તરફથી
—અને—

‘આપ'ધર્મ’ અને ‘મુરચુના
ગ્રંથોમાં’ અથવા ‘અમૃત-
લાલનું અઠવાલિકું’ : બન્ને
પુસ્તકોની પાંચસો પાંચસો
પ્રત રંગુન નિવાસી શ્રીમુત
શાન્તિલાલ શવજીભાઈ ઠેકરી-
બાઈ શાહ તરફથી જોડાઈ
સામ્પલાં ભૂદાં ભૂદાં પાંચસો
સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને એક
આપવામાં આવી છે.

પ્રસિદ્ધકર્તા :
શકરાભાઈ મોતીલાલ શાહ
ઘાટકોપર - મુંબઈ

આવૃત્તિ પહેલી, પ્રત ૧૦૦૦.
સપ્ટેમ્બર, ૧૯૩૫

મૂલ્ય : ૭ આના.

નિવેદન

જન-યુઆરી, ૧૯૨૮ નો અર્થગ છે આ પુસ્તકના લેખક (મહારા પૂજ્ય જ્યેષ્ઠ બ્રહ્મ) પોતાની નાદુરસ્ત તબિયતને કીધે યુરોપની મુસાફરીએ નીકળ્યા તે વખતે સ્ત્રીમરમાથી જ આ પુસ્તકનું પૂરેપૂરું લખાણ મહારી જોખમદારી નીચે મૂકાયેલા એક સાપ્તાહિક પત્રમાં પ્રકટ કરવા માટે, પોસ્ટ કરેલું અને તે મહેને પૂરેપૂરું મળેલું પણ ખરૂં પરંતુ અમુક દાહમિબાદ ‘અભયકુમાર કે સર્વકાલીન અભય’, ‘ગિપ-વાન-રિક્લ’ અને પ્રગ્તા-વનાનું આ પુસ્તકમાં છપાયા પછીનું લખાણ ગૂમ થવાથી જોટલું લખાણ મળી આવ્યું તે પ્રકટ કરવાનું હિચિત ધાર્યું છે ગૂમ થયેલો ભાગ મગેથી આપું પુસ્તક ફરીથી પ્રસિદ્ધ થશે

ધાટકોપ
તા ૨૧-૮-૩૫ }

૨૧ મો શાહ

વસિષ્ઠ વ્રુઠે છે:—પ્રશ્ના । જગત્ માંધર્મનમ્ નેતું
મિથ્યા છે, એમ જાણ્યા છતાં પણ દુઃખ તો થાય છે જ;
તેથી, એ જ્ઞાન દુઃખનિવૃત્તિનો ઉપાય નથી.
તેથી દુઃખનિવૃત્તિ માટે કાંઈ બીજો ઉપાય કહેા.

ઈશ્વર વહે છે:—હે મુને । ખરું છે કે, જગત્ મિથ્યા છે.
એવું ઉપજક જ્ઞાન દુઃખનિવૃત્તિનો ઉપાય નથી. વાસના
જ્ઞપ્તિ થાય ત્યાં સુધીનું અતિ કંઈ જ્ઞાન જ દુઃખ નિવૃત્તિમાં
પરિણમે છે. 'દશ', 'અહંતા', મન તથા મનન આદિ
સહિત અખિલ જગત્નો બાધ થવાથી એ સન્માવદ્ છે
તે જ શેષ રહે છે. જેમાં વાસના, વાસનાકર્તા તથા વાસના
વિષય સર્વથા નથી તે શાન્ત કેવલ દૈવકથ પદ કહેવાય છે.
જેની દૃષ્ટિમા વ્યાવહારિક અને પ્રાતિભાસિક પણ અત્ય
હેવાથી સદા વિજીન છે તે તત્ત્વવેત્તાને દૈવલ્ય વિના અત્ય
હું શેષ છે । સૂન્ય વેતાજની પેઠે જગત્ નામની આ
ધિતવાસના ઉત્પન્ન થઈ છે, તેની શાન્તિ થવાથી
અજ્ઞપ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

જે અહંતામાં, જગત્માં અને મૃગજલમાં
આક્રમણ રાખે છે તે પામર જનને ધિક્કાર છે.
તેવો પામર જન ઉપદેશ યોગ્ય નથી. હે મુને । આત્મજ્ઞ
પુરુષ 'વિવેક' સંપન્ન 'અધિકારી' જનને જ ઉપદેશ કરે છે,
નહિ કે જ્ઞાન્તિવાળા અનધિકારીને. અજ્ઞાની પુરુષ
તત્ત્વવેત્તાઓએ ઉપેક્ષા કરવા યોગ્ય છે.

—યોગ વસિષ્ઠ

પ્રસ્તાવ

માયાને કોણ નથી પિછાનવું ?

જગતનો અને વ્યક્તિનો જન્મ આ ભુગણની વિભૂતિ
મિલાય ખીજ કોને આભારી છે ?

અને જગતનો તથા વ્યક્તિનો અવહાર અને અંત પણ
ખીજ કોને આભારી છે ?

કિનારા વગરના એ મહાસાગરમાં કેટલીય વાર આ જગત
જેવાં અનેકાનેક જગતો મોત્તરે જન્મ્યાં, ખેલ્યાં અને એ જ
ખોળામાં અદૃશ્ય થયાં. અને એમ જ અનંત વ્યક્તિઓ એનાં ગર્ભમાંથી
અદાર આવે છે, બે ધડી ખેલે છે, અને હસી—રડી પાછી એ જ
હિરમાં અદૃશ્ય થાય છે.

શું એ જગજ્જનનીની વિશાળતા ! શું એની અજનશક્તિ !
શું એની સંહારશક્તિ ! શું એનું નૃત્ય ! જગતોનાં જગતો જેનાં
હિરનો એક ખૂણમાં સમાય છે તોની દિશિમાં વ્યક્તિ શું ચીજ છે ?
અને છતાંય વ્યક્તિ માત્ર એ મૈયાનું માપ કહાડવાનો હજી
અને દાવો કરે છે !

હા, મનુષ્ય માત્ર !—મનુષ્ય કે જે શુદ્ધિ અને ઇન્દ્રિયો વડે
એ મહામાયાને માપવાનો અર્થાત્ ‘જાણવા’નાં કાર્કશ મારે છે !
અને મનુષ્ય કે જે હાનરો વર્ષ થયાં પ્રયત્ન કરતો રહેવા
છતાં હજી પોતાની જ ક્રિયાઓ અને પોતાની નિન્દાનો બેઠ નથી
રહમજી શક્યો !

ખિચારો મનુષ્ય ! મગજમાં લોહીનું એક ટીપું વધારે કે એક
ટીપું ઓછું થવાને લીધે દીવાનો ખૂની જાય છે કે મરી જાય છે
અને એક રતિભાર પ્રવાહી કે પાંદિરથી અચેત થાય છે ! ખિચારો
મનુષ્ય કે જે જરાબર હોય છે અને ક્ષણમાં થોડા

સોનારૂપાની આવક કે જવકના ખર્ચ માત્રથી કે મીઠા કે કડવા શબ્દથી Abnormal બની જાય છે !

પોતાની અંદરની ક્રિયાઓ તેમજ પોતા પર બદારથી થતી ક્રિયાઓ જોને પ્રતિક્ષુ Abnormal બનાવી તડકાટ ઉપજાવે છે અને એવો તડકાટ એટલો બધો અસહ્ય થઈ પડે છે કે એને જામતાવસ્થાનું રાજીનામું આપી મુઠદાલ સ્થિતિમાં—નિદ્રામાં વિશ્રાન્તિ શોધવાની ફરજ પડે છે !

નિદ્રામાં પણ એને વિશ્રાન્તિ વાગ્યે જ મળે છે : કારણ કે ત્યાં એની અંદર ખેલતી માયા ત્હેના ઉપર ક્રિયા કરનારા પદાર્થો ખડા કરે છે અને જામતાવસ્થાની પેઠે જ ત્હેને કુટથાલની માફક આમથી તેમ ઠોકરે ચડતું પડે છે અને તડકાટ અનુભવવો પડે છે !

મનુષ્ય આશ્ચર્ય પામે છે કે : શા માટે મ્હને પુટબેલ બનાવવામાં આવે છે ? શા માટે મ્હને નિરંતર ઠોકરે મ્હડાવવામાં આવે છે ? શા માટે મ્હને વેદના પહોંચાડવામાં આવે છે ? શા માટે હું ઠોકરો ખાવાની સ્થિતિમાંથી મુક્ત ન થાઉં ?

ત્હમે ધડીબર સુઓ છો, અને જગી ઉડો છો : એટલામાં તો આખી દુનિયા બદલાઈ ચેલેલી બાળો છો ! ત્હમારા પોતાના સરીર પર ઘયડાઓ પસાર થવાનાં ચિન્હો જુઓ છો ! ધરમાં નવાં ખાળકો ખેલતાં નિહાળો છો ! અને ત્હમે મુંઝાઈ પડો છો. ત્હમે કહો છો : “શું મ્હારી આંખો જૂઠું બોલે છે ? અથવા શું મ્હારી જ પુદ્ધિ મ્હને કહે છે ?” ત્હમે પોતે પોતાને પ્રશ્ન કરો છો : “ત્યારે હું કોણ ? હમણાં દેખાઉં છું તે, ધડી પહેલાં હતો તે, કે સર્તા પહેલાં હતો તે ?” ત્હમારી પુદ્ધિ થાકે છે, અને ત્યારે જ ત્હમે ત્હમારું સાચું સ્વરૂપ પામેો છો !

[અપૂર્ણ]

x

x

x

સદ્ગત શ્રી વા. મો. શાહ કૃત પુસ્તકો ગુજરાતી ભાષામાં પ્રકટ થયેલાં

(૧) મનુષ્યશિક્ષા	(૨૬) જૈન સ મહાવનિ ખડ ૩-૪
(૨) સદી દમયતી	(૨૭) " ખડ ૫-૬
(૩) કમ્બળી સ્વા કિરકટરી	(૨૮) " ખડ ૭-૮
(૪) અપિદતા આધ્યાત્મિકા	(૨૯) " ખડ ૯-૧૦
(૫) સમ્યક્ત્વ-ધર્મનો દરવાજો	(૩૦) શાવિકા ધર્મ
(૬) દ્વિતરિકા	(૩૧) આર્યનારી ધર્મ
(૭) આરમત	(૩૨) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર
(૮) ધર્મવત્ત્વ સમદ	(૩૩) દશવિકલિક સૂત્ર
(૯) નમીરાજ (નોવેલ)	(૩૪) દીક્ષા કેને આપી શકાય ?
(૧૦) જ્વલ્યાના હિમાયતીએને
અપીલ	(૩૫) તીર્થના અષડા મદિ અપીલ
(૧૧) પ્રથમ કો નો હેવાવ	(૩૬) પદ્યુપલ્લ પવ
(૧૨) કો મદાવીર	(૩૭) મદાવીર મીરાન
(૧૩) સા બીજ કો નો હેવાવ	(૩૮) મદાવીર કહેતા હવા
(૧૪) ગુદર્શન (નોવેલ) ભાગ ૧	(૩૯) અસહકાર
(૧૫) સસારમા સુખ કય્હો છે ?	(૪૦) સાત સુત્રોનો સાર
(૧૬) ઐતિહાસિક નોધ	(૪૧) મૃત્યુના મહોમા
(૧૭) સા ચોથી કો નો હેવાવ	(૪૨) મસ્તવિવાસ
(૧૮) મે. સા પ્રથમ મુનિપરિષદનો
હેવાવ	(૪૩) તમામ હિંદી મામેને ચેતવણી
(૧૯) જૈન સમાજનું દ્વિગુદર્શન	(૪૪) હદેપુસ્તો હત્યાકાંડ
(૨૦) કબીરનો આધ્યાત્મિક પદો	(૪૫) જૈનદીક્ષા
(૨૧) સદ્ગુણ પ્રાપ્તિનો ઉપાય	(૪૬) એક
(૨૨) ભક્તમાર સ્તોત્ર	(૪૭) પ્રાર્થના
(૨૩) કલ્યાણમદિર સ્તોત્ર	(૪૮) સગાળશા રોક
(૨૪) ધર્મસિંહ બાવની	(૪૯) આર્યધર્મ
(૨૫) જૈનસમાજના જગાવણિ,
ખડ ૧-૨	(૫૦) પ્રગતિના પાદચિન્હો
	(૫૧) નમસ્ત્વ
	(૫૨) માયાની છાયામા

અંગ્રેજી ભાષામાં
Political Literature
૫૦૦૦ વિદ્યાર્થી

મરાઠી ભાષામાં
રાજતંત્ર-સન ૧૯૨૧
મૂલ્ય વિના મૂલ્ય પ્રચાર

हिंदी भाषाभाषा प्रकट ग्रंथों की पुस्तकी.

(१) संसारमें सुख कहाँ है ?
भाग १-२	(१०) महात्मा कबीरके पद भाग १
(२) नमीराज (नोवेल)	(११) " भाग २ रा
(३) सच्चे सुखकी कुंजियाँ	(१२) तीर्थोंके जगहोंके लिए अपीलें
(४) सप्त रत्नो	(१३) स्वा. जैन. कॉ. के चतुर्थ
सम्मेलनका भव्वाला
(५) जैनशास्त्रमाळा खंड १ ला	(१४) ज्ञानदीपक
(६) " " खंड २ रा	(१५) धर्मपालचरित्रकी समालोचना
(७) ऐतिहासिक नौच	(१६) धाविका धर्म
(८) शास्त्रपरिपदकी रिपोर्टें	
(९) सद्गुणप्राप्तिके उपाय	

वा. मो. शास्त्र प्रकट ग्रंथों की अन्य लेखकों की पुस्तकी

(१) भगवद् गीता की व्याख्या	(७) स्वयं शास्त्र
(२) दिव्य धाम	(८) सुखद चरित्र
(३) ज्ञानदीपक	(९) क्या धर्म है आ विश्व धर्म ?
(४) सुख चरित्र	(१०) मोक्ष काव्य
(५) इमानो भरो	(११) वन्देमातरम्
(६) धामनी कीर्ति	(१२) सत्सत्त्वनिधि

वा. मो. शास्त्र प्रकट ग्रंथों की प्रकट पुस्तकी

(१) सत्य अर्थों की व्याख्या	(४) जैन शिक्षा—भाग २ भा.
(२) भगवद् गीता की व्याख्या	(५) आ धर्म प्रताप वेधारे
(३) भगवद् गीता की व्याख्या	

वा. मो. शास्त्र प्रकट ग्रंथों की प्रकट पुस्तकी

सुधारण (नोवेल) ... ०-१०-०	महावीर कहेता कहेता ... ०-५-०
भगवद् गीता की व्याख्या ... १-८-०	मेक ... १-०-०
जैन शिक्षा ... २-०-०	कबीरों की आध्यात्मिक पद्यें १-४-०
प्रायश्चित्त ... ०-२-०	प्रकटित की पादविन्दो ... १-०-०
समागता शोध ... ०-२-०	आर्यधर्म ... ०-५-०
भाषा की व्याख्या ... ०-१-०	

— वधु विगत भाटे सुविपत्र भगवो —

હું દગીના ડાબા કાણે નથી અનુભવ્યા ?.....એ નાગણ્યમાં—
એ જીવલેણ 'જનનવર'માં—નીતિ—અનીતિનો, ધર્મ—અધર્મનો,
ન્યાના—મહોદાનો કે માક્ષર—નિરક્ષરનો વિવેક હતો જ ક્યાં ?

“સુખી તેઓ છે કે જોઓ નીતિમાન છે” એમ એક વાર
પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન રાંધેદીએ કહ્યું હતું !...અને પ્રત્યેક ધર્મપંથ એ
'અમ'ની રક્ષા કરતો રહ્યો છે ! પરંતુ, અનુભવ જૂઠું જ કહે
છે ! અનુભવ કે જેને માક્ષી-પુરાવાની મરજ નથી. સાક્ષી-પુરાવાથી
મેળવાતું સત્ય વસ્તુતઃ અસત્ય જ હોય. સાધુને તેમજ સેતાનને
પૂછો, મહામતિમાનને તેમજ મૂકને પૂછો, કે હાંદગી લેંમને ડાબી
છે કે નહિ ? પૂર્વથી અને પશ્ચિમથી, ઉત્તરથી તેમજ દક્ષિણથી
એક જ જવાબ મળશે : 'તોખા એ નાગણ્યો' !

ત્યારે એ સ્વયંસિદ્ધ છે કે, હાંદગી નામની નાગણ્યને
ડાબા મારવાની પ્રકૃતિ જ છે, અને એ પ્રકૃતિ 'વિવેક'
જાણતી નથી.

'સુખ' કે 'દુઃખ' થવામાં કે રળવામાં 'નીતિ' કે
'અનીતિ' કારણભૂત છે જ નહિ.

‘નીતિ’ અને ‘અનીતિ’, બીજી દરેક કલ્પનાઓ જેવી જ, બુદ્ધિએ કહેતી ‘કલ્પના’ઓ માત્ર છે. બુદ્ધિનો સ્વભાવ જ ‘ભેદ’ કરવાનો, પડદા નાખવાનો દીવાલ નાખવાનો, બેડી નાખવાનો છે. તેણી ધોતે ‘દેશ’ (સ્પેસ-Space) અને મગ (Time) નામનો બેવડી બેડીમા સડતી હોઈ, તેણી ક્રિયાશક્તિને પ્રથમ બેડી વગરની દશામા જોઈ શકતી નથી, તે પ્રધાન સુદરી ક્રિયાશક્તિ માટે બેડી ચલાવતું અને ક્રિયા માત્રને ‘નીતિ’-‘અનીતિ’ એવા નામો (બેડો) આપવાનું જ કામ થીયું છે.

બુદ્ધિએ મેલી જમાત્મક સૃષ્ટિ, એમા દરદમેશ વસવાટ કરનારને, જ્ઞાનનું તેથી દેવાઈ જવાને લીધે, ‘સાચી’ લાગવા માટે છે તદ્દન નિપિત ચીજો આમ જ સાચી ચીજ મનના પામે છે અને પછી ‘સુખ’ અને ‘દુઃખ’ ઉપજવનાર થઈ પડે છે. આપણા પૂર્વજોના જમ આપણા જીવન મનાવે છે અને આપણા જમ આપણી પ્રજાના જીવન બનાવતો. અને એમ જ રૂપાતર પામતી દુનિયા ચાલ્યા કરે. આપણી દુનિયાનો બધો વ્યવહાર ‘જમના પાયા પર ચલ્યામની ઇમારતો છે મમાજના અને ગળ્યના કાનૂન પર. એ ‘જમ’ની જ-‘જૂદાઈ’ની જ-અનિતિ છે.

અને આ ‘જમો’ મનુષ્યને બીન જરૂરી કદ આપવામા અમર્યનો ત્રાગ બજવના રહ્યા છે.

ધારો કે ત્હમે સુસ્ત નીતિપરાયણ મનુષ્ય છો, એટલું જ નહિ-એથીયે મંદક વધુ છો. ‘પરોપકારી છો ‘સખાવતી’ છો ત્હમારી આજીવિમ અને ત્હમારી ‘સખાવતો’ની આજીવિકા અમ ત્હમે દાષક પ્રવૃત્તિ કરો છો. ધારો કે રોડ વ્યાપાર કરો છો. બજાર ઉંડી જવાની ત્હમારી મજબૂતીને આધારે ત્હમે મોટી ખરીદી કરો છો. પછી વિચમ પછી ત્હમે રેશન કાર્ડ ધાર્યું છે ત્હમારી મજબૂતી બગાડતી નીવડે છે. નાદ ભાગ ઉંચી જવા માટે છે, પરંતુ

વેચાણ કરે. તે પહેલાં ત્હમે તાવથી પટકાપ પડે છે. એની અંદર ત્હમારા જ્ઞાનતંત્ર હિપર પડે છે. એ સ્થિતિમાં દલાલને બોલાવે છે. 'વેચવા'ને બદલે 'ખરીદવા'નો, હુકમ આપી બેસે છે! અને પછી, ત્હમે ધાર્યા મુજબની મંદી આવે છે! બીજારી પહેલાં ખરીદાયલા માલ પર મળવાના નફાને સ્થાને તે માલ તેમજ બીજારી દરમ્યાન વેચવાને બદલે ખરીદાયલાં માલ : એમ બન્ને માલનો વેચાણથી બેવડું નુકસાન થાય છે, આ માત્ર 'અકસ્માત' છે; નથી એમાં ત્હમારી 'નીતિ'નો દોષ કે નથી અનુભવનો દોષ. પણ હવે ત્હમારો લેણુદાર રાત્ર્યના કાપડાની સહાય માગે છે. ત્હમે સાચું જ કહ્યું છે કે, "છે તેટલી મિશ્કત થયો અને બાકીનું રળીશ ત્યારે આપીશ" પણ લેણુદારને તે પાલવતું નથી. રાત્ર્યનો કાપડો હવે ત્હમારા હિપર 'રાહત' (1) કરે છે : બધી મિશ્કત લીલામ કરી ત્હમને 'દેવાળીઆ' કરાવે છે! હવે આવે છે, સમાજનો કાપડો! તે કહે છે : દેવાળું કહાડનાર મનુષ્ય 'અવિશ્વાસ પાત્ર' છે, એને ધીરાવ નહિ, એનાથી વ્યાપાર કે કાંઈ જનનો સંબંધ થાય નહિ (કૃપા સમાજની!!) અને હવે આવે છે ધર્મનો કાપડો! તે કહે છે : કારણ વગર કાર્ય જનતું જ નથી; નુકસાન અને દેવાળું એ ઘટનાઓને પણ 'કારણ' હોવું જ જોઈએ; અને હોવું જોઈએ, માટે છે જ! (તે હોવા ન હો, પણ ધર્મ તો કારણ ફાળવાનો 'હક્ક' ધરાવે છે, જેમ સરકારે 'કાનૂન' અજવાળો હક્ક ધરાવે છે તેમ જ!) અને તે બધાવી પડેલા હક્કને આધારે તે કહે છે કે, "હુઃખનું કારણ અનીતિ છે." હવે ત્હમારો સ્થિતિ તપાસી જુઓ : પ્રથમ બીજારીનો અકસ્માત, પછી નુકસાનનો અકસ્માત, પછી રાત્ર્યના કાપડાએ 'રાહત'ના બદાને નાંખેલું દેવગાનું ચંકટ, પછી સમાજે નાંખેલું 'બાયકોટ'નું ચંકટ, - અને એ બધું ગણે પૂરતું ન હોય તેમ હવે ધર્મ આગળ આવીને ત્હમને 'અનીતિમાન' દર્શાવે છે!.... ધરીજરને માટે કલ્પનામાં પણ

ત્હમે આ સ્થિતિનો અનુભવ કરી જુઓ : ત્હમે કમ્પસા અને
જમ પારી હાથો કે "આ 'સત્ય' ! આ 'સમાજ' ! આ 'ધર્મ' !
આ 'નીતિ'ઓ ! આ...હ, જહાનગમાં જાઓ તે સર્વ સપતાનો !"

'નીતિ' ની વાતો કરનારાઓ જ્યાં સુધી પોતે નીતિનાં કાર-
સ્તાનોનો ભોગ ન થાય ત્યાં સુધી એ 'ધર્મ' માંથી છૂટી શકે
નહિ. મનુષ્યો, મુઠરની ઘટનાઓથી જટિલો ત્રાસ પામે છે તે કરતાં
અનીતિપરાયણ મનુષ્યોના પ્રપંચોથી વધુ ત્રાસ પામે છે અને
તેથીય વધુ ત્રાસ તો 'નીતિ' માનનારાઓના બમે ઉભા કરેલા
પ્રયોગોથી પામે છે.

આ પ્રમાણે, નીતિમાન તેમજ અનીતિમાન સર્વની જાંદગી
ત્રાસોથી ભરપૂર હોય છે. જાંદગી નામનું જાનવર કે જે ત્હમારી
સાથે જ જન્મે છે અને સાથે જ મરે છે તેની પ્રકૃતિ જ નોગણ
જેવી છે. વિવેક વગરની અને ડંખ મારવામાં જ રસ લેનારી !

* * *

અને એ નાગણને પ્રચ્છીને જ જન્મે છે દરેક વ્યક્તિ !
'બ્રહ્મચારી'ઓ અને 'વિરાગી'ઓ દરેકજ ફાટ્ટ બરાડા પાડ્યા
કરે છે કે, સ્ત્રીથી હજાર કાચ દૂર રહેવું, — કેમ જાણે નાગણને
પરણા વગર જ મનુષ્ય જન્મી શકતો હોય નહિ ! જાંદગી રૂપી
સ્ત્રીને પરણ્યા પછી બીજી સ્ત્રીને પરણો ના ન પરણો એક
સરખું જ છે. નાગણના ડંખ બાદ ભગરીનો ડંખ શું વધારે પીડા
ઉપજાવી શકે છે ?

આ સ્ત્રીને મારે યોગ્ય વિશિષ્ટ શોધતાં બલબલ્યા વિદ્વાનો
ચાહેવા છે ! એમ તો તે મહા સતી દેખાય છે : કારણ કે ત્હમારી
સાથે જ જન્મી ત્હમારી સાથે જ મરે છે ! પણ તે જ વખતે તે
મહા અમતી છે — વેસવા છે !

જગતમાં બદકાવી મન લઈ આવવા દબાવ્યું કર્યું કરે છે, કે જે મન રૂપી ત્હમારી બાલ શક્તિ તેમજ વીર્ય રૂપી ત્હમારી અંદરની શક્તિ : એ બન્નેનું તેણી દરજી કરે છે. નેશ્યાની જ્યેમ જ તેણી ત્હમને ધડીમાં હસાવવાના અને ધડીમાં રડાવવાના ઘાટ ધડે છે. ક્ષણમાં ત્હમારાથી પ્યાર કરી ત્હમને તેણીની જાતી તરફ ખેંચે છે, તો ક્ષણમાં રીસાઈ પડી ત્હમને ધકકો મારે છે. ક્ષણમાં એવું કાંઈ કરે છે કે જેથી ત્હમે જ તેણી પર વારી ભર્યો છો અને ક્ષણમાં એવું કાંઈ કરે છે કે ત્હમે તેણીથી પાછા હટો છો અને સદાને માટે તેનાથી દૂર થવા યા તેણીને દૂર રાખવા યા તેણીને કે ત્હમારો અંત લાવવા પ્રયત્ન છો. અને તે છતાં,—જુલમની હદ તો ત્યાં છે કે—તે છતાં ત્હમે તેણીથી ત્હમને કે ત્હમારાથી તેણીને દૂર કરી શકતા નથી કે ત્હમારો કે તેણીનો અંત લાવી શકતા નથી !

ત્હમારો પુરુષજય ત્યાં જ છે. ત્હમને સત્યાવનારને ત્હમારાથી કે ત્હમને તેનાથી દૂર કરવાની ત્હમારી અશક્તિ એ જ ત્હમારો મ્હોટામાં મ્હોટો ત્રાસ છે ! ત્હમારી ખરી ‘બગતરા’ ત્યાં જ છે ! ‘દૂરવાનીય સ્વર્તત્રના નહિ ?’ એ પ્રશ્ન ત્હમને તે નાગણના ડબ્બો કરતાં વધુ ત્રાસદાયક ડબ્બો મારે છે !

ત્યારે હવે કહો કે મ્હોટામાં મ્હોટો જુલમમાર કોણ ? જીંદગી રૂપી નાગણ કે તેણીથી દૂરવા પ્રયત્ન કરતી અને તે જ વખતે તેમ કરવાની પોતાની અશક્તિ અનુભવતી ત્હમારી અમુક જુદી ?

એ અમુક જુદી કે જે પોતાની અશક્તિ જુએ છે તે જ ‘અહંકાર’ છે ! એ જ—‘જીંદગી’થી પરજોડો અને જીંદગીથી ‘દૂરવા માગતો’ “હું” !

એક ન્હાનો સરખો ‘હું’—

મ્હોટામાં મ્હોટો જુલમમાર ! TYRANT !

‘હું’ જન્મે છે ત્યારે ત્હેના પડખામાં જ ‘જીદગી’ ને બાળે છે !

જીદગી પતિને ‘હીન’—ગંક’ બનાવે છે, ટટળાવે છે, રડાવે છે, સતાવે છે, પાટિ છે, તોફે છે

પછી હસે છે !

હસીને ‘વિવહળ’ કરે છે ! વિવહળ કરીને વીર્ય લૂટે છે ! લૂટાપટાને અહાર અને દૂર દોડાવે છે !

બહુ દોડતા આપોઆપ પતિ મરે છે—‘હું’ યાકીને પડે છે ! અને ‘હું’ ના મરવા સાથે જ અર્ધાગના જીદગી પણ અદશ્ય થાય છે !

આદિ મધ્ય અને અતમા ‘હું’ કુ ખી જ છે !

તેથી જ તો, નારદ જેવા સર્વસાસ્ત્રપરાયણ પુરુષ પણ અક્ષયારી બનીને ધગ્યારનો બોલે છોડીને ગત્રીદિવસ એ મ્હોટામાં મ્હોટા જીનમગાર ‘હું’ ની માછળ પડ્યા હતા ! એને શીવી જહાડીને એનાથી દહાયુદ્ધ કરી જ્ય મેળવવા માટે તો નારદે ‘લેમ લીવો’ હતો !

પણ એ ‘મુદ્ધ’ અને એ ‘જ્ય કાઈ બાળકના ખેલ નથી !

નારદે ધણા સાસ્ત્રોમાં વાચ્યુ હતું અને ધણા શાનીઓ પાસેથી સાંભળ્યુ હતું કે એ ‘પુરુષાર્થ’ કાઈ મ્હોટાની સહાય વગર ખાર પડવો મુશ્કેલ છે

ત્હમે નિર્ધનતાની અગરડો સ્હામે ટક્કર લઈ શકશો, વ્યાધિ સ્હામે ટકી શકશો, પીસમી મદીના મૂડીયાન્ની શેતાનિયત સ્હામે કદાચ સ્થિર રહી શકશો, માન-અપમાનના દગને કદાચ હક્કવી

શકશે, જ્ઞાનમાં અને અજ્ઞાનબેદને કદાચ જીતી શકશે : પુરુષાર્થની પૂરતી માત્રાથી આ બધું કદાચ કરી શકશે, પણ—

પણ એક ન્હાનાસરખા 'હું' ને હરાવવા જતાં પાછા પડશે । :

શું ત્હમે એ નથી માનવા ? ત્હમારું એ ન માનવું જ 'હું'નો જન્મ પુરવાર કરે છે ।

ત્હમે 'હું' ને હરાવી શક્યા છે એવું ત્હમને લાગે તો ત્યાં પણ 'હું' નો જ જન્મ પુરવાર થાય છે ।

ક્રિયા કરવામાં કે ક્રિયા સહવામાં 'હું' કાઢી રૂપે હાજર થયો જ છે । માનવામાં અને ન માનવામાં સર્વત્ર 'હું'જ ઉભો છે ।

આવા પ્રબળ શત્રુ સાથે લડવા માગનારે પ્રબળમાં પ્રબળ શક્તિને શરણે જવું પડે.

એવી શક્તિ કૃષ્ણ સિવાય બીજા જ્ઞાનમાં હોય, કે જેણે 'શુભમગાર' ને હરાવ્યો હતો, ભક્તોનાં 'નીતિ'બંધને પણ તોડ્યાં હતાં, જીવનના ક'બને પણ ધોધને પી ગયો હતો, અહંકાર નાગને પણ નાધ્યો હતો, શત્રુ-મિત્રના બેદને પણ બેદી શક્યો હતો અને તેથી બન્ને હૃદયોમાં આકાશની જ્યેષ્ઠ વ્યાપી રહ્યો હતો.

એકદા આ બન્ને સખાઓ—કૃષ્ણ અને નારદ—એના જ ફરવા નીકળી પડ્યા ઓખ ઝડતુ હતી મધ્યાહ્ન કાળ હતો, પ્રદેશ મરૂભૂમિ જેવો નિર્જળ, શુષ્ક, બગતો, પહાડો હતો વનસ્પતિનું કુંડું પણ કમાય નજરે પડતું નહિ.

આસતા આનતા કૃષ્ણ એમએક થોભી ગયા એમને થોડા દિવસ ઉપર નારદે કરેલી એક માગણી યાદ આવી તે માગણી કૃષ્ણ પરમાત્માની માયા દેખાડવાની હતી કૃષ્ણે તે વખતે તે વાતને ટાળી હતી

પગનું કૃષ્ણનું એકએક થોભી જવું નારદને સૂર્યની ગગમીનું પરિણામ લાગ્યું તેણે માની લીધું કે ત્હેના સખાને થાક અને તૃષ્ણાની અસર થઈ હતી ! એ કલ્પનાએ એની આખોને પણ રગી તેણે કૃષ્ણનો અહેસા કરમાયલો અને વ્યાકુળ ભોગે હવે ભક્તિએ એના હૃદય પર આધાત કર્યો

પણ, હા ! પૂતળની પીડા પૂજેરા જોઈ શકે ?

પૂતળની સ્વકલ્પિત ખીડાનો ઇનાજ કરવા હવે નારદની શુદ્ધિ બહાર પડી તેણે ચોતરફ દૃષ્ટિ કરી દૂર દૂર એક ઝુપડી જેવું કાંઈ 'દેખાયું' ત્યાં મનુષ્યનો વસનાટ હોવો જોઈએ ત્યાં જળ હોવું જોઈએ

પૂતળને માટે જળ લાઈ આવવાની ઇચ્છાએ ત્હેના પગને ગતિ આપી તે એક મેઘલ દ્રેનની ઝડપથી દોડયો જતા જતા ઓલ્યો "મહારાજ ! પાણી લઈને હમણા જ પાડો રૂંદે છું !"

* *

આનું નામ 'અતિ પરિચય' !

પણ કૃષ્ણે તો નારદને 'મિત્ર' પ આપ્યું હતું ને ?

અને 'મિત્રતા' મનુષ્યો વચ્ચે હોય છે' એમ

‘વિદ્વાન’ નારદે ‘વાંચ્યું’ હતું ! અને તેથી કૃષ્ણને પોતા જોડે તે માનવા લાગ્યો હતો. પોતાને જે ‘અમરો’ યાવ તે કૃષ્ણને, પણ થવી જોઈએ એમ તે માનતો હતો.

હેહના ધર્મો, એમ જ, આત્માને આરોપાય ■ !

એમ જ, વિકસકમની ઉપલી જામિકાએ વસતા જીવાત્માઓની પ્રત્યેક એકાને નીચલી જામિકાના જીવાત્માઓ ખોટી રીતે ‘વાંચે છે’.

તત્ત્વજ્ઞાનીઓ અને મહાપુરુષોના વચન અને વર્તનની દરેક નોંધ આમ જ ‘ખોટી’ લખાતી હોય છે—ખુદ પરમભક્તોના હાથથી લખાતી નોંધો પણ !

અને તેથી જ, તત્ત્વજ્ઞો અને મહાપુરુષો કાંઈને પણ પોતાની નજીકમાં આવવા દેવાનું પસંદ કરતા નથી; કાંઈને ‘મિત્ર’ કે ‘ભક્ત’ કે ‘સેવક’ તરીકે ચિત્તમાં સ્થાન આપતા નથી !

કારણ કે—

ભક્તો જ ભગવાનને પરિમિત મંદિરમાંના જડ પત્થરમાં ગોધે છે !—અને તે પણ ‘સેવા’ના બદાને !

અને ‘પંથો’ અને ‘વાદો’ પણ ભક્તોવડે ભગવાન મટિ રચાતી કેદો અને બેડીઓ નહિ તો ખીન્નું શું ■ !

ધણા મહોટા વિદ્વાન ભક્તોએ ભગવાન કાશ્મિરની પ્રશંસાના બદાને એમને વધરચંને મહાબ્યા હતા !—અને એટલેથીયે એમની વિનિગીવાને તૃપ્તિ ન થઈ તેથી ભગવાનના મુખે દીનતાનાં વચન બોલાવ્યાં !

અને ભક્તોએ જ કૃષ્ણને એક ન્હાનાસા જાણથી માર્યા હતા !

ભગવાન મદાવીરના ધનમાં ખીલા મારવાની અને તે ખીલા દલાડતી વખતે આકાશ ફાટે એવી ચીમ પડ્યાની દરખના પણ, વિદ્વાન ભક્તોએ જ કરી હતી ને !

હુધા અને તૃષા—દરેક પ્રકાગ્ની—જેમને પ્રતિદક્ષ પીડી રહી છે, જેમનું મન પ્રતિદક્ષ વધન્યબ પર રહી ચીસો પાડી રહ્યું છે તેવા ભક્તો જ ભગવાનની એવી દયાઓ કલ્પના રચા છે ! અને એમ ન કરે તો એમનું જીવન જ અસલ યર્થ પડે ! જેમ તેમ પણ દરેક જીવાત્મા પોતાની અદગ્ના વિલિંગીરા નામના અનતને આદુતિ આપી સતોષે છે બીજી કાંઈ ચીજ આદુતિ માટે હાથ ન લાગે તો ભગવાન તો છે જ ને ?

પશુ—

ભગવાન નથી રહડતો સુગીએ, નથી છેલતો ભાલા કે તન-વારથી, નથી બેઠતો ખીતાથી, નથી હોમાતો મઘમા, નથી રડતો કે દીન વચનો ઉચ્ચારતો કે નથી હમતો !...અને હમનો જ હોય તો માત્ર નાગદોની તગદની અચના પ- અને એ અચનાથી પ્રેરિત દોડધામો મગ !

શુ હમણા નારદ દોડતો નથી ? ભગવાન માટે, અને છતાં ભગવાનને પ્રજ્ઞા સિદ્ધામજ, પાણી લેના માટે પે...સ્ત્રી કુપ્તી તગદ મુઠી વાગીને દોડતો નથી ? શુ તે પાછું વાગીને કૃષ્ણના ખડખડાટ કરતા હારયને માભગવા પશુ ચોબી શકે છે ?

જેટલા વેગથી ધનનો અર્થો કારગ્તાન તરફ દોડે છે, જેટલા હિમાલયી ઝોર્ષિનો અર્થો પ્રપચ તરફ દોડે છે, જેટલી ત્વગથી મત્તાનો લોહુપી મિદાન્તલુ લીનામ કરના દોડે છે, જેટલા જ વેગથી, હિમાલયી, ત્વરાથી નારદ દોડે છે 'પાણી' માટે !

ભગવન' એ મિચ્છારાનુ દોડવું ફેગટ ન જવા દેતો ! એને પેટ ભરીને પાણી આપજો ! ફગીથી પાણીની કે પાણી જોડી 'વાણી'ની કે 'માયા'ની ઈચ્છા જ થવા ન પામે જેટલા પ્રમાણુમા એને પાણીથી તરબોળ કરજો !

અને ભગવાનના મુખમાંથી હાસ્ય પણ ધોધળધ વહેવા લાગ્યું ! કોને ખબર છે કે એ ધોધ ક્યાં સુધી—‘ક્ષેત્ર’માં અને ‘કાળ’માં ક્યાં સુધી—વહ્યાં કર્યો હતો ? અને એ ધોધના શ્વનિએ નારદોના શાન્તતંત્ર પર કેવા પ્રકારની અસરો ઉપજાવી હતી ?

હા, હા, હા...હા, હા, હા, હા...હા, હા, હા, હા, હા !

માત્ર એક જ વર્ણ ! પણ એના શ્વનિ કેટલા વિવિધ ! એક શ્વનિ મનુષ્યના શાન્તતંત્રને નચાવે છે, એક એને ઉંધાડો દે છે, એક એને મુડદાલ કરે છે ! દરેક શ્વનિ ‘ક્ષેત્ર’ અને ‘કાળ’ને હોય ! બન્ને પર વિજય કરતો આગળ ને આગળ વહ્યાં કરે છે એ વિજેતા હાસ્ય શ્વનિ !

હજારો નમસ્કાર એ હાસ્યશ્વનિની સાક્ષાત મુર્તિ ! ત્હને હજારો નમસ્કાર !

* * *

દોડવાથી થોકેલો અને તપાથી વ્યાકુળ ચથેલો નારદ, હુંપડીનાં દાર પાસે ઉભો છે. ઉભો ઉભો હાંશી રલો છે, પણ દાર ખુલતાં દેખાતાં નથી.

ટીફ, ટીફ, ટીફ.

દાર પર ત્રણ ટીકારા કરતાં જ દાર ખુલે છે અને—

અને વિજળીસો ચમકારો ચાલે છે.

અને નારદ ઠરી જાય છે !.....

એવું તે એનાં નયનોએ શું જોયું હતો ?

ફક્ત એ નયનકમલ !

શું એ રતિનાં તો નયનકમલ નહિ હોય ?—પ્રજ્ઞાચારી તરીકેના નારદના ‘અહ’કારને પરાજય આપવા ઈચ્છતી રતિ બોળીભાલી ભરવાડકન્યા કરતાં બીજા કોઈ વધારે કાર્યસાધક સ્વાંગ પસંદ કરી શકે ?

નિર્ગેષ ભરવાડ કન્યકા સૂત-ભવિષ્યને પિછાનતી ન હોવાથી વર્તમાનનો રમ ભગવત પી શકે છે, અને તેથી જ એના નવનો સદા ખીનતા રહે છે, એટલે કે ચિંતાની લહરી એના ચહેરાને અગાડવાની હિમત ધગતી નથી

* *

ત્રણ લોકમાં શ્રેષ્ઠ બ્રહ્મચારી તરીકેની ખ્યાતિવાળા નારદને કોણુ ઓળખતુ ન હોય ?

“ પધારો, દેવ ! પધારો ! ” એવા સત્કારના શબ્દોથી ભરવાડ કન્યાએ નારદનો સત્કાર કર્યો અને નારદે શિવ નમાનીને એ સત્કારનો સ્વીકાર કર્યો અને તેણીની પાછળ પાછળ તેણીની કુપડીમાં પ્રવેશ કર્યો.

x

x

x

ખેત ખલાસ ! નાગદ ચૂક્યો મુઢના દાવ ખેલવામાં ચૂક્યો. વિજય ઇચ્છતા વીર પોતાની ‘ભૂમિકા’ છોડી શત્રુની ભૂમિકા પર મુઢ લડતુ ન જોઈએ.

કારણ ? સ્થાનબદ્ધ-ભૂમિકાબદ્ધ યનાર અનસ્ય નિર્મળ અને છે.

આતર જગતનો એ કાનૂન છે એ કાનૂન કહે છે “ સ્વ સ્થાનકે સ્થિર રહીને ત્રણ જગતથી બચે લડો, પણ સ્થાનક છોડીને એક ડમણ પણ ભર્યું છે તો બાણ્યને કે ત્હમરી સરળી મુઢકળા અને સઘળા અસાધારણ અસ્ત્ર શસ્ત્ર નિષ્ફળ છે ત્હંકા સુધી ‘સ્થાનકવાસી’ રહેતો ત્હંકા સુધી જ્યમાળા ત્હમરી જ છે. ”

પણ નાગદે તો હમણા કૃષ્ણનું સ્થાન છોડી રતિના સ્થાનમાં પ્રવેશ કર્યો હતો ને !

અને બ્રહ્મચારીથી વધુ મારો લાડ રતિને ખીન્ને કયો મળી શકવાનો હતો ?

મૈયા, લૂટાય તેટલો લૂટજો !

ફરી આવી તક નહિ મળે ! ભગવાનનો ધ્યાને ફરી ફરી હાથ નહિ આવે !

વિદ્વાનો, બ્રહ્મચારીઓ, ત્યાગીઓ, યાત્રીઓ, અધ્વર્તીઓ, મહાત્માઓ ! એક દિવસ તમારે પૃથ્વી હાર પામવાની છે ! જેને ધિછારતા હશે તે જ તત્ત્વ, મનુષ્ય, ગ્રન્થ, સિદ્ધાંત કે શોષ તમને હાર આપશે !.....અને ‘લોકો’ તમારી એ હારમાં રહેલી જીતની તૈયારીઓ જોઈ ન શકવાથી તમારા પર હસશે ! દુનિયા-દારી પર હસનારાઓ ! દુનિયા તમારા પર હસશે,—અને ત્હારે જ તમારા જમા-ઉધારનાં જન્મે પડખાં સરખાં થશે !

“આજ કંઈ અમારા આંતર્યા પાવન કર્યો !” કન્યકા બોલી “રાજભવન અને મંદિરભવનના મોંઘેરા મહેમાન ! આજ કંઈ નંગરની ડુંપડીમાં જૂલા પડ્યા !”

અને એમ જ રાજદારીઓ અને વેસ્તાઓ, વ્યાપારીઓ અને દલાલો મધુરો સત્કાર આપે છે એમના બક્ષને, અને પછી જ લૂટે છે એમની સમગ્રી સંપત્તિઓને ! જમલો પણ સાધુ જનીને જ માંહલાં પકડે છે ! કીકાડાછલ પોતાના બક્ષને ખાતા જવા સાથે જ આંસુ પાડે છે ! સ્ત્રી માત્ર આદવા મારફત જ શક્તિને લૂટે છે !... આહ ‘કગારની દુનિયા’ ! આહ કલેઆમની ધીલા !

એક માચી પર નારદ બેઠો, અને ત્હેના હાથમા રતિએ ઠંડા જળથી ભરેલો માટીનો ચડવો મૂખે.

ચડવો અને હાથ બન્ને માટીના હતા, છતાં બન્ને શીતળ લાગતા હતા,—કાગળ કે બન્નેમા રમ હતો ચડવામા પૃથ્વીનો રમ હતો અને હાથમા ગતિનો.

અને બબ્બે રસથી અકચૂર થયેલાને શુ ભગવાનનું ભાન રહી શકે ?

ભગવાન માટે જળ લેવા આવેલો નારદ પણ ભગવાનનું વિરમરણ થતા પોતે જ જળ આરોગી ગયો ત્હેને અહોંથી ઉઠવાનું ન ભાન નહોતું.

વાતચીતના પ્રમગ તે રોધી ગયો હતો.

“ મધુરી ! ત્હારા માતા—પિતા ક્યા ? ” તેણે પૂછ્યું.

“ મ્હને કાઈ જ ખબર નથી ! ” તેણીએ નિર્દોષ બાલિકાના હાથથી જવાબ આપ્યો. “ એ દહાડો રહામા પહાડમાથી એમએક પાણીની રેલ આવી અને તે બન્ને એમા તથાઈ ગયા, ફરી દેખાયા જ નહિ ત્યારથી હું એ લી આ કુપડીમા ગુડું છું અને ઘેટા ચરાવી એમના દૂધ પર ગુમરા કરું છું ”

“ ઘેટાં ચરાવવાં અને એમના દૂધ અને ઉન ઉપર જીવન-નિર્વાહ કરવો એ તો ઘણું મગનું ! ” મ્હને પણ એવું જીવન તો બહુ ગમે ! ”

સમાજનાં ઘેટાના નેતા બની એમનું લોહી પીવું કેને ન ગમે ?

તે ગરીબ બિચારા ઘેટાઓ ! જંગલમા ભટકી ગખવૂં બાઈ મહા મહેનતે પોતાનું પેટ ભરે, અને એ ખોરાકનું સત્ત્વ ભરવાડ લૂટી લે ! એમના અસહાય્ય શરીરને ઠીંધી બચાવવા કુદરત

હિન આપે તે પણ ભરવાડ લૂટી લે!...પરોપકારી નેતાપદ !
લૂટારણુ બુદ્ધિ!...અમાત્મક જગત !

કોઈ રડયાખડયા અપવાદ સિવાય તમામ દેશનેતાઓ, સમાજનેતાઓ, પંથનેતાઓ, પત્રકારો, વ્યાખ્યાનકારો, મૂડીવાળાઓ ધેટાના દૂધ અને હિન પરજ જીવવા છતાં 'પરોપકારી' કહેવાય છે ? ધેટાંઓને તેઓ કહે છે કે : "અમે ત્હમારી સેવા કરીએ છીએ ! અમે નિઃસ્વાર્થી છીએ ! ત્હમારે માટે અમે અમારા ભોગ આપીએ છીએ ?" અને સહવારથી સાંજ સુધી એ અવાજ ધેટાંઓના કાન પર અથડાતો રહેતો હોવાથી તેઓ પણ તે જાહેર સત્ય માનવા લાગે છે, અને ત્હેમના લૂટારાઓને પૂજવા લાગી જાય છે ! આખરે ધેટાંઓની મનોવૃત્તિ જ એવી બને છે કે જેઓ ત્હેમને લૂટી અને હાગી શકે ત્હેમને જ પૂજી શકે છે-માની શકે છે-અનુસરી શકે છે !

હમવા અને હમાવાની જ પ્રકૃતિવાળી જનતાને કોઈ રડયો-ખડયો આંતરચક્ષુવાળો જાની સહમજી જાય છે અને સહમજેસો પોતાના એકાંતમાં જ વિચરે છે. રામતીર્થ જેવા જાનીએ પણ ધેટાં અને ભરવાડની દુનિયાથી હાથ ધોઈ 'અંગા'માં ક્રીપલાલું વધુ પસંદ કર્યું હતું !

પણ નારદ તો હમણાં રતિના બહેણમાં ક્રીપલાલા હતા !

ભરવાડના જીવનની મજમૂમાંથી સાથે જીવન ગુજારવાની વાત નીકળી, અને.....બન્ને પરણી બેઠાં !

અને તેઓને એક પછી એક એમ ત્રણ સંતાન થયાં.

શુંપડીના આંગણમાં નારદ ત્હેના કુટુંબ સાથે નિર્દોષ વિલાસ કરી રહ્યો છે એટલામાં પાછળથી ધોધબંધ જળનું પૂર આવતું

દેખાયુ એવુ જ એક પૂર લગવાડ દપતીને હિંદાવી ગયુ હતુ એ વાતનું નારદ અને હેની પત્નીને સ્મરણ થઈ આનુ. તેઓ ચમક્યા. નારદે કુટુંબને લઈ દોડી જવા ઇચ્છયુ એ બાળકોને એ ખબા પર લીધા, ત્રીજા બાળકને જમણા હાથની બગલમા લીધુ અને રતિને ડાબા હાથ વડે પકડી. પરંતુ આટલી તૈયારી પૂરી કરે એટલામા તો પૂરનો ધસારો આવી પહોચ્યો અને રતિ ખેંચાતી દેખાઈ તેણીને પકડવા જતા ખબા પગના બાળકો પડી ગયા. હેમને પકડવા જતા બગલમાનુ બાળક પણ સરી પડયુ આખા કુટુંબને પૂગમા ભોરામધ તણાઈ જતુ અને અદસ્ય થતુ જોઈ નારદ હિંમત યથ ગયો

પાણી એ જ માયા !

પાણીનો ગુણ વહેવાનો, વહી જવાનો છે. તેમજ હૃદયી, વાણી, વિચાર એ સર્વમા પણ વહેવાનો સ્વભાવ છે, અને તેથી એ સર્વે ' માયા ' છે.

નારદનો અનુભવ સૂચવે છે કે, આદિ અને અતમા કૃષ્ણ (પરમાત્મા) છે, માત્ર મધ્યમા જ જળ (માયા) છે

નારદે જળ પીધું અને જળના વેગમા તે તણાયો તે પહેલાં કૃષ્ણને માત્ર જોયો કે સાબળ્યો કે વિચાર્યો હતો પણ કૃષ્ણથી ભેટવાનું (પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવાનું) તો અનુ નહોતું જ, તે તો પ્રવાહમા ખેંચાયા પછી જ બની શકયુ હતું.

દુનિયાદારીના કડવા મીઠા પ્રસંગોમા જાતે આવ્યા સિવાય, અને લાગણી તથા બુદ્ધિના પ્રવાહમા તણાયા સિવાય, સ્થિતિ પ્રાપ્ત નથી-આરામ કે આનંદ અનુભવાતો નથી વિચારો, મનનો, લાગણીઓનો અંત ત્યારે જ આવે છે અને તે સર્વના અંતમાં જ એકતા, સ્થિતિ, આરામ, કૃષ્ણ વસે છે. લાગણીઓ દ્વારા

જાણતો કૃષ્ણ, ખુદિના મનન દ્વારા વિચારતો કૃષ્ણ એ કાંઈ કૃષ્ણ નથી, પણ કૃષ્ણની માયા છે.

" નારદ ! શું ઝુંપડીથી પાણી લઈ આવતાં ત્હને નિદ્રાએ ઘેરો ! ઉઠ, સખા ! ઉઠ ! ત્હારું કમંડળ સંભાળ !" એવા ધ્વનિ સાથે એક હાથ નારદના મસ્તક પર, માતાના વ્હાલસથી હાથની દામળતા ફેલાવી રહ્યો છે.

નારદ ધીમેથી સ્વરચ થાય છે. ચોતરફ દૃષ્ટિ કરે છે. પાણીના પૂરને સ્થાને ગ્રીષ્મના મધ્યાન્હકાળના પ્રકાશની રેલમહેલ ભાળે છે. એ પ્રકાશથી સુવર્ણમય અનેલી પથ્થરની શીલા પર કૃષ્ણ પરમાત્માનું મુખકમળ દસી રહ્યું છે.

વિચારો નારદ ! કમંડળને સંભાળે કે કુટુંબ મંડળને સંભારે ? જળના પૂરને સાચું માને કે સૂર્યપ્રકાશના પૂરને ? ઝુંપડીને જમ માને કે આકાશ જેવી વ્યાપેલી ખુલ્લી પૃથ્વીને ? રતિને યાદ કરે કે કૃષ્ણથી વાન કરે ?

અને કૃષ્ણથી વાત કરવા ઈચ્છે તો પણ તે ક્યા મ્હોંથી ? શું તેણે મિત્રતાનો ટોલ નહોતો કયો ? મિત્ર માટે જળ લેવા મથેસો તે, પોતે જ જળ આરોગી બેઠો નહોતો ?

બબ્બે સ્મરણે એને મુંઝાવી રહ્યાં હતાં !

ઉપરથી એનું દાર પામેલું બહારચારીપણું રચાવી રહ્યું હતું ?

ઈન્દ્રાણી પણ જેના ચિંતા જેવા શીત્રને વહેવડાવી ચકી નહોતી ત્હને એક બારવાડ કન્યાએ મોહના પૂરમાં ખેંચ્યો હતો એ શું જેવો તેવો પરાજય હતો ?

તણ સોકમાં સ્વતંત્ર નિહાર કરનારને એક ઝુંપડીએ કેદ કયો હતો તે શું એણું ખટક તેનું હતું ?

અર્નતતા અને વ્યાપકતાનો સાથી ખાળોચીઆમા ગોધાના હેને યતી પોડાનું માપ કાણુ કરી શકશે ?

નિરતર રહન કરવું એ જ જેની પ્રકૃતિ છે એવી મનુષ્યસૃષ્ટિ વચ્ચે જેનો એક જ તંબૂરો નિરતર ગાન કરી રહ્યો હતો તે પોતે રહવાની સ્થિતિમા મૂકાય અને મનુષ્યસમાજ તે પર હસે. આહ એ ભયકર દશા !

આ વમનખતી ! આવી અવદશા ! આટલી હદનો પરાજય ! આટલી હિડાણુનાળી ખાઈમા અધ પતન ! અને પતી જીવવું ?

જીવતગ્ને માટે જે જળથી બાથોડીઆ મારી રહ્યો હતો તે જ નારદ હવે જીવતરનો અંત લાવવા-તહેનાથી છૂટવા બાથોડીઆ મારવા બાંધ્યો !

* *

નારદના હૃદયને હજેરો બાલાઓની અણીઓથી વીધાતુ છેડી ધડીમરું હું મ્હાગ નાચકો સાવે જ વાન કંઈ તો ?

.તત્ત્વચિંતકોના હૃદયનું વીધાતુ ઇચ્છવાબેગ ધમ્ના છે, દયાપાત્ર નહિ.

મહાન પુરુષોનાં કષ્ટો જોઈ ન્હાના મનુષ્યોનાં ચિત્ત પ્રકુ-
રિયત થાય છે, એક જાતનો ગર્વ એમનામા ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ પોતાની ભૂમિકાથી એક ક્ષણમગ્ને માટે પણ 'ઉચ્ચા' રહડવા પામે છે જન્મતની 'જરૂરીઆતો' જ મહાપુરુષોને ખીણોમાં ખેંચે છે. મહાત્માઓની પીડામાંથી જ દુનિયા પ્રગતિ પામે છે ! જીદગી મહાત્માઓ તરફ જ ફરે છે : જન્મત તરફ પક્ષપાતી છે !

તત્ત્વજ્ઞાનના અભ્યાસથી-વાચન-મનનથી-જેની શુદ્ધિ સ્વતંત્ર થઈ હોય એવા - જે નારદ બાલ (સ્થૂં) જન્મ-

તરી ધટનાઓમાં અને અંતર જગત્ (અનંકરણ)ની ધટનાઓમાં ધુસી રહસ્ય જોવાને તે સ્વતંત્ર હોય છે. અને રહસ્ય જાણવાથી એને કોઈ પદાર્થ રીઝવી શકતો નથી, કારણકે પદાર્થનું આકર્ષણ થવામાં વિવિધ દ્રવ્યો, ક્ષેત્ર, કાચ, જાવ એ મર્વનું વાણી અને તાણાની માફક થતું જોવાયું જ કારણજન હોય છે તે એને ખબર હોય છે. એ બુદ્ધિ એટલી સૂક્ષ્મ હોય છે કે તે કૃષ્ણની-પરમાત્માની-આત્માની નજદીક જઈ પડે એ છે, -પણ ત્યાં તે અટકી પડે છે. દરેક ચીજને દર્શનનો-વિચારનો-મનનનો વિષય બનાવવાની પ્રકૃતિરૂપ બુદ્ધિ આત્માને મનનનો વિષય બનાવવા જતાં-એને બેદવા જતાં-પોતે જ બેદાર્થ જાય છે : અણુએ અણુએ બેદાર્થ જાય છે. એ નક્કર સિદ્ધા બેદાર્થ એવી ચીજ નથી : એ બુદ્ધિનો વિષય થઈ શકતી નથી. એને વિચારક્રિયાનું ઈર્ષ (Object) બનાવી શકાય તેમજ નથી. તેથી બુદ્ધિ પોતે હજુાઈ જાય છે !

અને બુદ્ધિ હજુાનાં જ દસ્યમાત્ર હજુાય છે-અદસ્ય થાય છે !

અને દસ્ય અદસ્ય થતાં માત્ર એકલો 'દૃષ્ટા'જ રહે છે-અને તે પણ દર્શન નામક ક્રિયા વગર ! દૃષ્ટા-દસ્ય-દર્શન ત્રણેને સ્થાને માત્ર એક 'દૃષ્ટા' રહે છે, સેવ્ય-સેવક-સેવાને સ્થાને માત્ર નિર્ગનદરૂપ પરમતત્ત્વ રહે છે ! એ સ્થિતિમાં નથી નારદ કે નથી કૃષ્ણ, નથી વ્યક્તિ કે નથી સમષ્ટિ, નથી સુખ કે નથી દુઃખ.

પણ એ પરમદૃષ્ટા થવા પહેલાં દરેક નારદને ભયંકરમાં ભયંકર વેદનામાં પસાર થતું જ પડે. દરેક જન્મ પીડાયુક્ત હોય છે. વ્યક્તિગત અભિમાનવાળા બ્યવહારના જીવમાંનથી સમષ્ટિગત અભિમાનવાળા તત્ત્વચિંતક બનવામાં પીડા હોય જ, અને તત્ત્વચિંતકની ઇંદ્રીમાંથી પરમાત્મપદમાં જન્મ લેતાં એથીએ વધુ પીડા છે.

એવી પીડા વખતે, પ્રથમતો, તત્ત્વચિંતકનો 'અહ'કાર વધુમા વધુ પ્રમળ બને અને ત્યારે જ તે ક્રોડે—અદસ્ય યાય. પણ જ્યારે તે અહકાર ખીસે છે ત્યારે તે તત્ત્વવેત્તાની બાહ્ય દશા ચિંથરેહાલ અને આતરદશા મનવ્યવમાન હોય છે એનો સ્થૂલ વ્યવહાર નિયતિ (Fate) થી જ ચાલતો હોય છે તેનામા અસાધારણ શક્તિઓ મગેલી હોય છે, જેનું તેને પોતાને પણ જ્ઞાન નથી હોતું તે સ્થિતિમા તેનામા જે સકલ્પ ઉડે છે તે અમ્ભણતા—વગર ઇચ્છાએ—ઉડે છે અને એ સકલ્પ જગતમા કષ્ટ કષ્ટ અસાધારણ ધટનાઓ ઉપજાવનાર થઈ પડે છે,—એવી અમા ધારણ ધટનાઓ કે જે બક્તિઅભિમાનવાળો પ્રમળમા પ્રમળ મનુષ્ય શુદ્ધિના ઉપયોગપૂર્વક ચતા ભગીરથ પ્રયત્નથી પણ ઉપજવી શકતો નથી એ સ્થિતિમા એ પુરૂષનો ક્રોધ કરનાર મનુષ્ય દુનિયાનો મ્હોટામા મ્હોટો કમનસીમ મનુષ્ય સ્હમજવો, કારણ કે તેના પર આખી સમષ્ટિ તરફથી પ્રતિક્રિયા થવા પામે છે, કે જે વિવિધરૂપે અસલ વેદના ઉપજાવે છે

તત્ત્વચિંતકની શુદ્ધિ જ્યારે હણાય છે ત્યારે જ તે પરમાત્માને બોલે છે—પરમાત્મામા લય પામે છે સ્વાભાવિક રીતે જ, પછી એવો પુરૂષ પ્રશ્ન કરતો જ નથી એ પોતેજ સવળા પ્રશ્નોનો અંત બને છે એ જ સાક્ષાત્ ઉત્તર બને છે એને પછી પરમાત્માનું સ્વરૂપ—પરમાત્માની માયા—જોવા (જાણવા)ની ઇચ્છા સંભવે જ

• અહકાર, અભિમાન* આ રાજદો તત્ત્વજ્ઞાનની પરિભ્રમણા છે વ્યવહારમા એ રાજદો 'જર્'ના અર્થમા વપરાય છે, તે અર્થ અંદી ન રદમજવો તત્ત્વજ્ઞાનમા અહકાર રાજદો 'જ્ઞાન' (Consciousness)ના અર્થમા વપરાય છે

નહિ. કારણ કે ત્યાં સુધી 'લેવા'—'મથુવા' પણ છે ત્યાં સુધી 'અદ' છે । અને 'અદ' છે ત્યાં 'વેદના' છે.

* * *

નારદનું ચલોણું પૂરું થયું. તે જ ક્ષણે કૃષ્ણે અને ઉઘાટી અને છાતીથી દાખ્યો.

નારદ હવે નારદ નહોતો, કૃષ્ણમાં સમાઈ ગયો હતો. તે રહેને એ દેહેવાની પણ જરૂર ન પડી કે—

“ભગવન ! આપની માયા ભેઈ ! અને—
‘અદ’કારના પરાજય પણ લેયો !”

अभयकुमार के सर्वकालीन अभय ?

प्रत्येक जैन-जैनेतरने प्रत्येक स्थितिमां उपयोगी ढंगी होय.

હું હંક હોલમ્પસ નીકળ્યો હિંદની શોધમાં અને ભેટ્યો
 અમેરિકાને !...હા, 'સ્વાનમ્' ની જ્વલંત મૂર્તિને !
 મુક્તિની સખીને ! એનો સહોદર—'નમ્ સત્ય' નો ઉપા-
 સ—નમ્સત્યને હું હતાં વર્ષો સુધી બર સમુદ્રમાં શુભાર્થ મયા
 બાદ એકાએક ભેટી પડ્યો અભયકુમારથી !...કુમારીને સ્થાને
 કુમાર !...હા, પણ એ ભેદ વિષયી વાચકના અભ્યાસ સિવાય
 ખીજે ક્યાં દયાતી ધરાવે છે ? કુમાર-કુમારીમાં પોતામાં તો પુસ્તિગ
 કે જો લિંગ જેવું કંઈ આપું જ છે ? એ નિર્દોષ નીડરતા ભેદ-
 મૂલક પાપને આછી જ પિંજાને છે ?

* * *

હું હોને એમ જ બને છે—સર્વ કાળે અને સર્વ દેશે ? સ્થિર
 પૃથ્વીને હોડી ચંચળ અને જ્વાલંતી સમુદ્રમાં તેઓ ઝુકાવે છે
 પોતાનું નહાનુંસું હોડીડ ! નીચે પાણી જ પાણી, ઉપર છેડા
 વગરનું આકાશ જ આકાશ, અને મધ્યે રાક્ષસી પવનના સપાટા
 —એ સર્વની વચ્ચે એકલો હું હું જોવાયો જાય છે કંઈ અણુદીક

માથુકના ધર તરફ ! ફક્ત હૃદયસ્થ મૂર્તિના આધારે ! એની પામે
ઝાપરી પણ નથી કે જોમા જૂજ અને ચાક, ઉભગરા અને મ-
ટોની નોંધ કરવાનુંય સમજી શકાય ! એ એટલો જૂલખો બની
જાય છે કે ત્હેને એય યાદ નથી રહેતું કે હું શોધમા ની જ્યો
હું ! હુંક અને ત્હેની માથુ વચ્ચેનો 'શોધ' નામનો પડો
એકએક આકાશ તરફ ખેંચાઈ જાય છે અને આમથમા બળી
જાય છે અને હુંક પોતાને પોતાની માથુકના 'ધગ'મા—જગ
રમા—અંત પુરમા—અંત કરણમા બાળે છે ! અને એમ જ, મારો
એમ જ 'નન્ન અન્ન' તો હુંક પણ એકએ આવી પહોંચે
અમલકુમારના 'રણવાસ'મા ! અહીં એમી તેણે પેટ ભરીને
અભયની રાણીએને નન્ન કરી કરીને નિહાળી લીધી છે—કૃષ્ણે
ગોપીઓના વચ્ચે પકડી રાખીને કર્ણુ હતું તેમ !

* * *

એ હીંગ'ની આઠ આઠ બાલુઓ બગબગ જોઈ લીધી !
એણિક નામક એની ખાણ પણ જોઈ લીધી ! નન્ન નામક એની
ધાતુ પણ જોઈ લીધી ! કુશાગ્રપુર નામક એનો પ્રદેશ પણ જોઈ
લીધો ! પોતાના સ્થાનેથી ખગ્યા સિવાય જ આખા જગત પર
એણે મેળવેલા વિજયોની લીના પણ જોઈ લીધી કેમ ન જોઈ
—સ્થાનકવાસીની વિજયલીના સ્થાનખાસી નહિ જુએ તો
બીજો કાણ જોશે ?

* * *

બીજો કાણ ? હા, હું સાબળુ છું એક બાલુથી એક અધાની
રોખાઈ 'હું પણ સ્થાનકવાસી છું, હુંક છું અને તેથી
તારો સહુધર્મી છું મ્હારાય હુંક છે ત્હે જોયું તે બધું
જોવાનો ! મ્હને એ બધ જતાવ ! અને બીજા એક અધાનું

અદ્દામ્ય પણ મહારા કાને પડે છે : “અમે એ દુંદક ! એ મર્તિ
તે” અમારા ધરમાંથી ચોરી છે : ત્યારે અમને તે બતાવવી જ
પડશે ! નહિ તો જોયા છે અમારા કંઠા ?”

* *

જેનું ? પોતાને સ્થાને બેસી રહીને આખો સમુદ્ર ઉપસાવ-
નાર ‘દુંદક’ ના માહકો જોયા કે ? સુવર્ણની ખાણ કોઈને નહી
તો દાવા કરનારા કેટલા બધા ?! કોઈ દાવો કરે છે ખાણની જ
માલેકીનો, તો કોઈ કરે છે ખાણના શોધકના શરીરનો—એના
‘કુકુંબી’ તરીકનો !...એમ જ હોય ! કોઈને માયા (Deception)
વડે અને કોઈને માર (force) વડે—મેળવવો છે સુવર્ણનો
ખાજનો !.....અત્યાર આગમ્ય પહેલાને દુંદક નામથીય
શરમ આવતી હતી, અને બીજાને યત્ન વમન !.....આજે !...
કાંઈ નહિ, એનું જ નામ ‘કુનિયા’ !.....પણ એ દાવાખોર
કુનિયાના સદ્ભાષ્યે શોધકની પ્રકૃતિ જ એવી હોય છે કે તે મહા
કષ્ટે દુઃશી ચીજનીય ‘માલેકી’ ઇચ્છતો કે કરતો નથી : એની !
મજા ભરીને ખોખું કુનિયા માટે ધોરી માર્ગ પર ખૂંટું મૂકી દે
છે : જેને લૂટવું હોય તે લૂટે !...‘બાપનો માલ ■’ !

* *

૫...જુ—હુંદું એ એક ચીજ છે અને મેળવવું એ જૂદી જ
‘છે’ ! ‘લૂનાર’ ભલે આખી જાંઘી સુધી લૂટને ચૂંચ્યા
ગવતે...તકલીફ ! મેળવનાર, એથી ઉલટું, વગર ચૂંચેજ
તે છે ‘રસ’ અને અણચૂંચું અકબંધ શરીર છોડે છે
માહકો માટે ! હાડમાંસ ચૂસ્યાંજ કરે અને હૃદયબળ
જ કરે !... એમ હોઈ ‘દુંદક’ ને નથી ભય
? ‘કુકુંબી’ એના દાવાઓના કે નથી ભય દેરાવાસી

ચેલાના ઘાવોનો...ફરી કંઈ છું અને ખરેખર કંઈ છું :
મરો! જાઓ માત્ર 'હે! લડાય એટલો લૂંટો! આના પેટમાં
મુર્ખ જુવાનું છે : ચીરાય તેટલું ચીરજો!—જોઈએ તો છુરી
૧૬ ફેબ્રુઆરી એ જ આપશે!

"છુરી!.....શું જોના મુખેથી 'છુરી' અને 'કાપવા'ની
જા!.....મિથ્યાત્વ! દિંસા! અપ્રત્યાર! ભવંકરતા! વામમાર્ગી
નિર્લેપો અપ્રત્યાર! જોના નામે જોનાલાસ!" હા...હા...હા...હા
મરી બધી ફાંદ કરતી જૂઓ! અને એમાં તો ત્રણે નદીઓ
સને! એક 'દુ'લ્હ' સ્થાને ત્રણ ત્રણ લોક એક સાથે ઉપડે :
ત્રણ ત્રણ ત્રણવારો એક સાથે સુસવાડા કરે : એનું નામ તે
અદિત્યધર્મ! હા, વારો એ જ દયાધર્મ, એ જ, ક્રમાધર્મ, એ જ
ક્રમધર્મ!.....શું કહ્યું? ક્રમધર્મ! હા. ક્રમધર્મ, કે જે
સ્વચ્છરે ચેતસલા હોય છે અને ખુદ પતિના શરીરમાંથી જ
ફરીથી માંસ રૂપીને, આરાગે છે અને ત્યારે જ એની મનોકામના
જિત થાય છે! ક્રમધર્મગીઓ એવી જ હોય. મુખેથી, ધર્મ
અને દરજ અને પ્રેમની નાલુક વાતો અને છબરમાં પતિ માટે ય
ફરી! ખુદ પત્ની અને પુત્રે મળીને—ચેતસલા અને અભયકુમાર
મળીને—એકજાનું કાળજી છુરીથી ચીર્યું હતું!.....અને અભયકુમાર
દેવ! આવના સાચના ન્યાયે આવક ધર્મ શિરોમણિ!.....
એ જાણ 'છુરી' એટલો શબ્દ માત્ર 'દુ'લ્હ'ના મોંમાંથી નીકળી
પે ત્યાં તે આવકના ક્રમધર્મ દિવ કપાંધ જાય! "કેટલી બધી
મને મેંદો!" આખા દિલનાં હૃદય તેણીએ એક પુસ્તકથી
છુરીથી કાપી નાખ્યાં અને છતાંય કહે છે : "એ તો દિલ તરફનો
પ્રેમ સ્પર્શરો!".....એમ જ છે ક્રમધર્મગીની વાતો : ત્યાં જુઓ
ત્યાં એવી જ છે! તેથી જ તો તેને પિત્રાત્મીની 'કહી!' સાંક્રાત :

માવા કહી ! સપગી નિર્મળતાઓ પેટમાં પુરી અને મુખે પ્રમ-
ળતા રાખે ! સપગા અલ્પ હૃદયે ચોતીસે ક્ષણે પ્રમળગી
તણવાર બાંધે અને હૃદયમાં પ્રેમનું જ્વલન કરે ! ત્યારે જ કંઈ પું ને
કે 'દુઠક' ને કામગાંઠીઓથી નથી રજ સજવાને! મગાણ મેંરૂપ
કે નથી થઈ સજવાનું પુરું મુદ્દ ! એમને નથી જોડો પ્રેમ, કે
નથી જોડનું મુદ્દ : જોડએ છે માત્ર લૂક ! અને જોડનું ચાપન છે
'પ્રેમળતા' !.....પણ અમલકુમાર છે મિત્ર જોડો એક
એલિજને મીંમનો ટોરો ક્ષણે પડ્યો નથી, કાપનું દોષ તે કાપે
અને ચોરનું દોષ તેટલું પેટ જરીને ચોરે !

એક દુર્ધાદ કાને પડે છે : “જમવાનું નેનું આપીને આ
બાવાદ કાને ! પેટમાંનું શુભ સુવર્ણ આપવાનું વચન આપીને
અંબા-અંબલી કાને બતાવે છે ?”

જોડ અંબીર ! સુવર્ણ લૂટવાની જોડ તાકીડ ! લૂટનું
ને વળી મિત્રજ કટકો ! ઉપકાર માનવો તો દર રતો પણ
ઉપરથી કમાવો આરોધ ! વાદ, જોડો વાદ ! વાદ પરીપ-
કારી જવાઓ વાદ ! વાદ ધર્મપુરુષો વાદ ! પોતાની
તૈયારીની ખામી તો અંબાઓની નજરે પડતી નથી અને ઉપ-
કારીનો દોષ : કદાચ મજાજ ઉજાનું છે ! ઉજો પારો, ખૂબ
ઉજો ! ઉજાવાથી અને આરોપો ફેંકવાથી જોડ 'દુઠક' ના
પેટમાંનું સુવર્ણ મેળવી સજા દો તો બેવડા જોડો ઉજો !
જોડએ તો રજોદરજ કે દંડો ટેકા લખને ઉજો !...મંત્રી-
રતાથી કંઈ છું કે એક વાર પેટ જરીને ઉજો લીધા વગર
ત્કને હરી કામ બેસી સજવાના નથી, અને હરી કામ બેસા વગર
સુવર્ણ કાપી લેવાની તૈયારી સોચી સજવાના નથી ! અને તૈયારી

સોમ્યા મિવાય સાધન સૂઝનાનું નથી ! માધન કે શસ્ત્ર સૂઝ્યા મિવાય ' હુંદક 'નું શરીર કાપી શમ્વાના નથી, —અને એને કાપ્યા વગર અંદરનું સુવર્ણ ત્રિ લો પામી શકના નથી !

* *

' હુંદક ' જે સાચું વચન આપનાર જ હશે તો તો હમને પેટ ભરીને ઉછગતા કરશે '...મગ્ધુ એને વિશ્વાસ છે કે ઉછગવાની ક્રિયા બાદજ આવી શકે છે સ્થિરતા અને સ્થિરતા વગર કાપનાની ક્રિયા સભવતી જ નથી. ચાનો ત્યારે જરા હુંદક પણ ટેકો કરશે ઉછગવામા. જરા મદની પ્યાલી આપે તો ? ચ-લણને જરા ફટાડે તો ? ...હા, હવે ફાટી છે બરાબરની એ ચે'વણા ! ખૂન ઉછળી છે ! અને જુઓ હવે થાકી છે ! થાકીને ખાટલે પડી રહી છે ! એ સ્થિરતા—એ મૌન જ ખેચી લાવે છે અભયને ! અને અભયના હાથમા છે ઝગમગતી છુરી—' હુંદક 'ના પેટને ચીરીને સુવર્ણ કહાડનાનું ઓળાર !

અભયની એ છુરી વગર કોઈ કાળે લીધું વળવાતું જ નહિ. ' હુંદક ' તો શુ ખુ. શ્રી હેમચદ્રાચાર્ય અને શ્રી ચંદ્રતિલક ઉપાધ્યાય જેઓ આજ ધડી સુધી જીવતા છે તેમના પેટમાય સુવર્ણ હોવા છતાં સૈકાઓ થયા કાઢને શંકાય નથી આવી કે ત્યાં કોઈ હુંદકા જેવું છે ! જેના હાથમા છુરી જ નથી તે હુંદક બની શકે જ ક્યાથી ? તનના વગર ક્ષત્રિય (વીર) કેમ બનાય ? ક્ષત્રિય વગર સાહસનો શોખ ક્યાથી લાવવો ? માદમના શોખ સિવાય નદાની પ્રાપ્તિ કેવી ? નદા વગર અભયનો જન્મ કેમ સંભવે ?

* અભયકુમારનું જીવનચરિત્ર શ્રી હેમચદ્રાચાર્ય દ્વારા ' ત્રિપદિ સલાહ ચરિત્ર ' નામના આર્થિક ગ્રંથમા છે, તેમજ શ્રી ચંદ્રતિલક ઉપાધ્યાયે પણ અભયકુમારનું ચરિત્ર સંસ્કૃત મહાકાવ્ય વરીકે રચ્યું છે

અમય સિવાય ખુદ પિતાનું-પૂત્રનું જ રહેતું-અસ્તિત્વ-સીરી
કેળ શકે અને માતાનો દોહદ તૃપ્ત કેળ શકી શકે ?

‘ દુંદક ’ના ગુરુ દત્ત દેમાચાર્ય-સુવર્ણ જેના પેટમાં હતું !
જે ગુરુને ધણાખણ ભાગ્યો હતો ! અમા-એક ‘ દુંદક ’ સિવાયના-
એના પગ પામે આવી ધૂપ-પૂજન કરના અને ધીરે પડી પ્રજામ
કરતા ! એમના પર પ્રમથ ઘર્ષ દેમમૂર્તિએ એમને મત્રાથી જરેલો
ત્રિપદિયલાકા ગરિત નામનો કરંડીએ પ્રદાન કર્યો ! અને ‘ દુંદક ’
તો ત્હેની આજીર્માં જતાં ચડતો ! રખે રદમન્તા કે ‘ અવમાનના ’ના
ડરથી ! દુંદકના પ્રેમપાત્ર એવા નાજીક દોષ નહિ ! એથી ઉપકું,
ધારો, ઉપકું ! દુંદક દેમમૂર્તિને ‘ ગુરુ ’-અર્થેન બારે-પછી જ
વજનદાર મૂર્તિ જેતો અને તેથી ડરતો કે રખેને ખુદ નગદીક
જવાથી તે પગથી મરતક સુધી ચલી પડીને દાગી જ દે ! એમ
થાય તો ‘ દુંદક ’ની દુંદક કિયાની લહેજત રહી જાય ત્હેનું શું
થાય ? ‘ મિલન ’-પોમ-કરતાં ચ ‘ દુંદક ’ની મળ આંધ છે !
તેથી ‘ દુંદક ’ એ ‘ ભુવનચાર ’થી મદીસત્તાત છેટે ઉત્તનો
-ભક્તો એને ‘ વિનય ’નું ચિન્હ માનના ! હા, પણ દેમમૂર્તિ
ભાજતી હતી ! અને મળતી હતી તેથી જ તેણે જાણ ભક્તોની
દષ્ટિ ટાળીને દુંદક તરફ ફેંક્યું એક કૃપાકટાક્ષ ! શું રદમન્તા ?
એક છુરી-ગળ્પેત્રની-પાણી પાપેલા લોખંડની-અગતની-કૃષામ
જેવી ધારવાળી-અમલ ખાનદાન ધાતુની-કાર્ક કે કથાની બીતિ
કે લગ્ન કે શરમ ન રાખે એવી-એક છુરી છપી રીને ફેંકી !

એ છુરી મળ્યા પછી દુંદકે દેમમૂર્તિનો જાણ છેડ્યો !...
શું, ગરજ પીતી !.....હી : એ પ્રથમ ‘ ભક્તો ’ના કોલમાંથી

ઉછીનો લેવાયલો છે ! 'હુંદક' કંઈ ઝોછો જ 'ભક્ત' હતો ?
એ તો હતો 'પ્રેમી' ! પ્રેમકટાક્ષ રૂપ છુરી મળી ગયા પછી તે
ફાગટ વારવાર પ્રેમપાવને પજવ્યાં કરે ?

હવે હુંદક છુરીનો 'ઉપયોગ' હુંદવા માડ્યો ! પહેલો
પ્રયોગ થયો ભક્તોના હૃદય પર ! ધણીએ હૃદયે કાપ્યા,.....
પ...ણ.....પોલમ પોલ !...યારો, પોવમ પોલ ! એમા સુવર્ણ
કે ઝવેરાત હોય તો હાથ લાગેને ? સુવર્ણ નહિ પણ સુવર્ણની
ભૂખ ત્યાં જરૂર હતી, કે જેની બાદ નીકળવાથી શોધકનું મસ્તક
ફરી જતું ! અને એવે વખતે ભક્તજનો એને માથાનો ફોટેલો,
દિલનો દાએલો, શુભાચલા મિલનજવાળો ઈત્યાદિ વિગેયજો પ્રદાન
કરતા ! મિધ્માજિમાનની મૂર્તિ, ઝરૂની ઝાગ, આત્મપ્રશંસાનો
આશક : ઈત્યાદિ ટાઈટલો પણ વિના મૂલ્ય એનાપત કરતા કે
જેવી ઉદારતા ખુદ બ્રિટિશ સહેનશાકત નથી કરી શકતી !

એક પછી એક પ્રયોગ નિષ્ફળ ગયા ત્યાંજે હુંદક થાક્યો
હુંદન કિયામાં અને છુરીમાં એની જે બદા હતી તે હગમગવા
લાગી : " શુ હેમમૂર્તિની છુરી નિષ્પ્રયોજન ? " હુંદકના જીગર-
માથી પ્રશ્ન ઉઠ્યો અને તે જઈ ભટકાયો હેમમૂર્તિના જીગર
માથે ! ત્યાંથી તે ઉતાર લઇને પાછો ફર્યો અને ચૂપચાપ મૂળ
સ્થાને ધૂસી સ્થિર થયો ! તે ઉતાર આ ક્ષણ સુધી ય હુંદકના
જીગરના બોયસમા પોદે છે રખે એને બોટ સહમજતા કે તદમારી
ખાતર એને જગાડે ! ખુદ હેમચંદ્રાચાર્યનો ખમ્મનો પામવા છતાં
જેઓ એનું હાઈ ન સહમજ શક્યા હેમને માટે હુંદક પોતાના
જીગરમા પોદેલાને જગાડવા નવરો દશે શુ ? હુંદકને ઝોછો જ

દયામૂર્તિ તરીકેની છાપ લેવી છે ?.....પછી, તે સમયે, તે કાળે, 'દુંદક' ને છુરીના ઉપયોગ માટે એક બીજો પ્રયોગ મુજબો હશે ! ...છુરીનો આપનાર કોણ ? અને એ જ દાતાએ બીજાઓને શું આપ્યું હતું ?.....મમ, હેમમૂર્તિના મંત્રમંત્ર પર જ છુરીનો પ્રયોગ હશે ચાલવા દો ! '૬૩ પૂજ્ય પુરો' એવા નામે ૬૩ મુક્ત મૂર્તિઓ હેમચંદ્રાચાર્યે ભક્તોને આપી હતી : એ ભાવનાઓ (Concept)ના ઉગરમાં મુરજી દૂપાયું હતું ! દુંદકે એમાંની અસમ્યમૂર્તિને ઉઠાવી અને એના પર એ જ અંદાએ ઘડેલી અને આપેલી છુરીનો પ્રયોગ કર્યો !.....ત્યારથી દુંદક પોતે હેમમૂર્તિ—જેના જીગરમાં હેમ દૂપાયું છે તેવી કામા—જની ગયો !

* *

એ છુરી વા અસિને જુદા જુદા દેશના વિજેતાઓ જુદે જુદે નામે ઓળખે છે : કાઈ એને પૃથક્કરણ (Analysis) કહે છે, કાઈ વિવેક (Descrimination) કહે છે, કાઈ વિરાગ કહે છે, કાઈ હિમત (Courage.) કહે છે. નાગડો 'દુંદક' એને જુદાના કે ભક્તિના લેખાસમાં દૂપાવવાની તમા ધરાવતો ન હોય ખુશ્કી રીતે એને 'તક્તવાર' કહે છે. અને ખુશ્કેખુશ્કી તે તક્તવાર ચલાવે છે ! અને કાંઈ ચલાવે, શું-તે પોતાનું જીગર બીજાઓની તક્તવાર સ્થાને ખુશ્કુ નથી કરતો ! શું એ સાચી રમન (fair play) નથી ? કાપો કે કાપવા દો ! પણ કાપવા-કાપવાની હિમત લઈને આવો—અને 'સચ્ચાઈ' લઈને આવો ! હાથમાં ફૂલ અને પેટમાં છુરીવાળાનું કામ નથી ! એવાનાં તો છુરી ને ફૂલ બન્ને ફાગટનાં કપાઈ જશે !

* *

'દુંદક' ના દોરત ચંડકોચિકની તક્તવાર કાઈ અનોખી જ ધાતુની બનેલી હતી ! એ મરદે એ તક્તવાર બંને ઘડી હતી અને

એટલું તો પાણી પાણુ હતું કે એને ન્યાનમાથી જોયતા જ આગના તાપા વર્ષવા લાગતા હતા ! એણે એ તનવારની આગથી માઇનોના માઈસ સુધીની 'જમીન' બાળીને ખાખ કરી હતી !— એટલા માટે કે કાંઈ ખાખનો પ્રેમી ત્યાં આવવાને આમ્મ્યાય ! અને બન્યું પણ એમજ ! ખાખનીય ખાખ ખરીને પી ગયેયો મહાવીર એ 'લયમર વેરાન' મા આવી રહ્યો ! નાગરાજ ! ખમરદાર ! ત્રણ લોખને જોઈ રહેનાર પોતે ત્હારી દષ્ટિને ખોરાક થવા આવી રહ્યો છે ! ખુદ કર્તા ત્હારી ક્રિયાનો કર્મ થવા આવ્યો છે ! ત્રણ લોકમા ત્હે કર્મ માનને—દશ્ય માનને રહેવા દીધું ન હોવાથી ખે જોને શિરે આરાપાય છે તે પોતે ત્હારી દષ્ટિનું દશ્ય બનવા આવ્યો છે ! સાવધાન ! એક ક્ષણમાનનોય પ્રમાદ ના કર ! ફેંક ત્હારી વિન્ટીક દષ્ટિના તણખા !

શુ ? નથી બેઠાતું એ વજ ? શુ ? એ અભેદ વજ અડોલ અમોન ઉભવા માત્રથી જ પ્રતિક્રિયા ઉપજતવે છે ? અને ત્હારી તત્ત્વવારને લોહીને સ્થાને ફીરનો—અમૃતનો પટ લાગે છે ? અને એ અમૃતનો સ્પર્શ થના તું પોતે જ એની બ્યેમ અડોલ અખોલ બની જાય છે ? કા ? કેમ અખોલ થયો ? નાગ, શુ લયયોગ સૂચ્યો ? હા, હું સમજ્યો ! તું ત્હારા મહાવીરની શય્યામા જઈ સૂતો છે ! ચંદનના વૃક્ષને બરડો દઈને પોઠવામા નાગ બહુ પ્રવિણ ટોચ છે . રહેને ખમર છે ! પોદ, પાર, પોદ ! લોખની નજર ન લાગે એટલા માટે હેમચંદ્રાચાર્યે ત્હારી શય્યા પર પડદો નાખ્યો છે અને વાત એવી ઉપજાવી કહાડી છે કે,— પડી મહાવીર ચાલ્યા ગયા અને નાગ એક જગ્યાએ સધારો કરી પડ્યો, ત્યાં લોખએ પથરા મારીને અને કીડીઓએ ચટકા મારીને એના પ્રાણુ લીધા ! . હુ મોઢને નહિ દલી દઈ કે વસતિથી દૂર..... ચંદનના વનમા નાગરાજ અને મહાવીર. એકાકાર થઈને પોઠવા છે ! કાંઈને કહેવાનું પ્રયોજને શુ હોય ! બધાને દેખાય છે

—ફક્ત શરીર ! અને શરીર તો જોનારા લોકોનું તેમજ મહા-
વીરનું અને તહાફ અને મહાફ—સર્વનું જન્માનું જ છે ! તેથી જ
વાત બનાવી કે મહાવીરનું શરીર આમ મધું અને નામરામનું
તેમ મધું ! લોકોને ખુશી કરવા વળી ઉમેર્યું કે નામને લોકોએ જ
પૂરો કર્યો ! નામ અથવા તત્ત્વવેત્તા જ્યારે મૂળ તત્ત્વમાં લીન થાય
છે ત્યારે દુનિયાના સામાન્ય લોકો એના ઉપર કિંવદન્તીના પથર
ફેંકવામાં રસ લે છે અને ચોથા પંડિતો અને પત્રકારો એના
મૌનનો લાભ લઈ બરાબ એટલા ચટકા બરવામાં બહાદુરી માને છે :
એજ તો ‘નિર્બળોની નીતિ’ છે ! પણ હિમતવાન ‘નાગ’ ! તું
ત્યારા નામને વફાદાર રહેજે : પાછો ફરતો ના : દુનિયા અને
‘દુનિયાવાળા’ તરફ પાછો ફરી નજરે કરતો ના : પાછીના પૂરની
માફક આગળને આગળ ધસતો રહી યુજુરથાન રૂપ મહાવીરના ધડને
વટાવી જઈ એના મસ્તકે પહોંચી જઈ ‘નામમંજી’ બની જાજે !

ખિચારા લોકો ! અને લોકોના પંડિતો !.....અઠી હજાર
વર્ષ થયાં તેઓ વાતો કર્યા કરે છે કે એક મેરી માપ જંગલમાં
રહેતો, તેણે મહાવીર નામની એક વ્યક્તિને ડુંખ દીધો ! શાપ
બહુ ક્રોધી હતો, અને નિષ્કારણ ક્રોધી હતો : ફાગટનો જ જોને
રહેને બાળાને બરમ કરતો !.....‘દુદક’ રાજ એ વાત સાંભળી
લોકો તરફ દસે છે ! અને ‘નિષ્કારણ ક્રોધ’ વાળા નાગની ગીતા
ગાય છે ! અને કેમ ન ગાય ? ‘નિષ્કારણ ક્રોધ’ આજે ક્યાં
જોવામાં આવે છે ? સકારણ અથવા સાપેક્ષ ક્રોધ તો ઘેર ઘેર
જોવામાં આવે છે, પણ નિષ્કારણ અથવા નિરપેક્ષ ક્રોધનું સ્વરૂપ
કાણ જાણે છે ? વેદાંત જોને અત્યંતભાવ કહે છે, જૈનશાસ્ત્રો

જેને વિરાગ કહે છે, એવા તે નિષ્કારણ ક્રોધવાળા 'નાગ' અથવા તત્ત્વવેદાના મસ્તકમા તો 'મણિ' હોય છે. અને એ અમૂલ્ય મણિની રક્ષા કૃદ્દાટા મારતી અને આગ વધાવતી તલવાર માગે છે !

* * *

હિંમત અને હિંમતની જનેતા તલવાર. એ બન્નેની આટલી પિઠાન થયા બાદ હવે અભયકુમારનો ઇતિહાસ રહમજવે. ઠીક પડશે. રસ પણ આવશે અને રહસ્ય પણ આપોઆપ રહમજના પામશે. આલો ત્યારે ઇતિહાસ શરૂ કરીએ : ઉપાધ્યાય શ્રી ચંદ્રતિનકૃત સંસ્કૃત મહાકાવ્યનું ગુજરાતી ભાષાન્તર એક ભાવનગર નિવાસી વિદ્વાને ઘણા પરિશ્રમે કર્યું છે, તેને આધારે પ્રથમતો મુખ્ય મુખ્ય જીવન ઘટનાઓ તપાસી જઈશું અને ત્યાર પછી જોઈશું કે આ મહાકાવ્ય યોજનારે કાઈ વ્યક્તિનો ઇતિહાસ (History) લખવા ધાર્યું હતું કે ગુણસ્થાનકમારોહણ ક્રિયાનું સાયન્સ (psychology) લખવા ધાર્યું હતું ? આપણે જોઈશું કે અભયકુમાર એ કાઈ વ્યક્તિવિશેષ છે કે ગુણવિશેષ છે, અને જે ગુણવિશેષ હોય તો એ અમુક ગુણ (એટલે શક્તિ) ને ગુણસ્થાનકમારોહણમા ક્યા સ્થાન છે ? હુદ્દા ત્દમને કાનમા કહેશે કે એક નહિ પણ અનેક અભયકુમાર, એકાએક દેશે, એકાએક જમાનામા થઈ ગયા છે અને—અમકતા નહિ—અભય કુમારની ક્યા જેવી જ ક્યા જર્મન મંગીતસાસ્ત્રી રિચર્ડ વૅગ્નરે પણ લખી છે, જેનું નામ Siegfried છે—અને જે કદાચ અભયકુમાર લખનારી કલ્પનાથીયે એક દોરો ચડે તેવી છે ! એક વાર ધર્મશ્રેત્રના ઉપાધ્યાયે જણાવ્યા અભયકુમારને સાગોપાગ તપાસી લઈએ,

જેના ઉપાધ્યાય વૅગ્નરની સૃષ્ટિ

પશુ કાપીરૂપીને તપાસીશું. ખગરદાર, વાયક ! ત્હારી કમરની તલવાર સંભાળ ! એનું પ્રતિક્ષણ કામ પડશે. ખગર છે; આપણે જેવાતેવાના નહિ પશુ અભયકુમારના સભ્યમાં ઘૂસવાની તૈયારી કરીએ હીએ !

અભયકુમારની કથાનો સાર

x

x

x

(અપૂર્ણ)

रिप - वान - रिप
— जेणे —
एक निद्रामां पा सदी

ભાઈ, આ દુનિયાની વાત છે, અને, હું કાનપટ્ટી પકડીને સ્વીકારીશ કે, દુનિયામાં કોઈ પણ વાત એક વા બીજા પ્રકારના પ્રમાણ સિવાય થઈ શકતી જ નથી. 'કાયદા' નું પ્રમાણ, 'રિવાજ' નું પ્રમાણ, 'ધર્મશાસ્ત્ર' નું પ્રમાણ, 'પદાર્થ-વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર' નું પ્રમાણ, 'માનસશાસ્ત્ર' નું પ્રમાણ, 'ઇતિહાસ' નું પ્રમાણ : એકાદ પ્રમાણ વગર આ દુનિયામાં કોઈ કિંપા કરવાની, શબ્દ બોલવાની—રે વિચાર કરવાની પણ સ્વતંત્રતા રહી નથી, —કારણ કે—માણસ જાત સુધરી છે !

પૃથ્વી પર બનતા તમામ ગુન્હાનું મૂળ કાં તો શૂખમાં અને કાં તો માનસિક બીમારીમાં છે, કે જે મૂળ કારણો જેણે કે ફાંસીથી દૂર કરી શકાતાં નથી અને તેથી મનુષ્યે મનુષ્યને બંધનમાં નાખવો કે મારી નાખવો એ માત્ર માનસિક બીમારી જ સાબિત કરે છે, એમ જો કોઈ કહેવા માગે તો દુનિયાની તમામ સરકારો શૂખ્યા વરૂની માફક એના ઉપર ટૂટી પડે, —કારણ કે એના કથનને આજના કાનૂનનું 'પ્રમાણ' નથી અને કાયદાના ગુલામોનો ટેકો નથી !

મનુષ્યમમાજ વચ્ચે હાર્દિક એકતા ગ્યવા ખાતર જ 'ધર્મ' સંસ્થાનું અસ્તિત્વ હોવા છતાં કસેય, લુટ અને ખૂનના સસ્ત તરીકેજ ધાર્મિક સત્તાનો ઉપયોગ કરનારાઓને જો કોઈ ખૂની, કસાઈ કે ખૂર્ત કહેવાની કૃષ્ટતા કરે તો પ્રત્યેક ધર્મપથના નેતાઓ તહેનો ટેટા પકડવા કૂદી પડે,—કારણ કે 'નેતા'ને ખટકે એવું કાંઈ પણ બોલવા—લખવા—કરવાનો રિવાજ ન હોય તહેના તે કૃત્યને 'રિવાજ' ના 'પ્રમાણ' નો અને રૂઢિપોષકનો ટેકો નથી !

નેત્રાદિ ઈન્દ્રિયો દરતાં મનની શક્તિ વધારે છે, મન કરતાં શ્રુદ્ધિની શક્તિ વધારે છે, તેમ એથીએ વધારે મોટાટી કાર્ષ શક્તિ હોવી સંભવે છે અને તે આત્મિકશક્તિ રૂપે હયાતી પણ ધરાવે છે, કે જે વડે મનુષ્ય લાખો યોગજ દુરના પદાર્થો જોઈ શકે તથા પદાર્થ, ક્ષેત્ર તેમ કાળ પર મત્તા બોગવી શકે, એમ જો કાર્ષ કહેવા નીકળે તો દુનિયાના જ્ઞાનનો ઈગરો લઈ બેઠેલા સાયન્ડીસ્ટો એને દીવાનાશાળામાં ધણેલ્યા મિવાય ગહે નહિ,—કારણ કે અધ્યાત્મને સાયન્સનું 'પ્રમાણ' અને શ્રુદ્ધિવાદીઓનો ટેકો નથી !

જીવનના કોઈપણ ક્ષેત્રમાં જાઓ—પગવાના વગર, પ્રમાણ વગર, માદીપતિઓની ઇચ્છા વગર, એક ડગલું પણ તહમે ભરી શકશો નહિ, એક શબ્દ બોલી શકશો નહિ ! અને એવા દેશ—કાળ વચ્ચે મ્હને કાર્ષિક બોલવા—લખવાની સ્થિતિમાં મૂકાવું પડે છે ! આ દેશ—કાળમાં કોઈ મુશ્કેલ—કારણ કે જોખમ ભર્યું—કામ હોય તો તે લખવાનું કામ છે ! તહમારે વગર પરિશ્રમે લખપતિ થવું હોય, વગર જ્ઞાને અને વગર ચારિત્રે લોકનામક થવું હોય, જાગરો કે રાત્રીએ એક હાથ કરવાં હોય તો તહેમાં બહુ મુશ્કેલી નહિ પડે, કારણ કે શ્રુદ્ધિના

(પ્રેચિએન્ડીસ્ટો)

કાપદાખાલો, દલાસો, પ્રચારકો
સેવાઓ તહમે ખરીદી

અને તે દ્વારા ત્હમારા મનોરથ તુમ કરી શકશો. કારણ કે એમાં આજના પોલીટીકસનું 'પ્રમાણ' છે, અને રાજદારીઓ, મૂડીવાદીઓ તથા કાયદાશાસ્ત્રીઓનો ટેકો છે. પણ જો ત્હમારે કંઈ લખવું હોય તો ત્હમારે માથે ઉપર કહેલી સઘળી સત્તાઓની તલવારે લટકી રહી છે એમ ખાતરી રાખજો : એટલે કે અસલ સત્તા—નહી સત્ય લખવું હોય તો. બાકી પ્રમાણ આપીને તો લાગે મને તે લખો !

અને મ્હારી મ્હોટમાં મ્હોટી મુરફેલી 'પ્રમાણ' આપીને લખવામાં છે ! પ્રથમ પ્રમાણ અને પછી સત્ય, પ્રમાણના આધાર પર જ સત્યનું અસ્તિત્વ : એ મ્હને તો અસલ લાગે છે. પણ એમ તો ઇંગ્લી અસલ હોવા છતાં જીવવું પડે છે ! સત્ય કહેવા ખાતર હું પણ ઘડીભરને માટે મ્હારી પ્રકૃતિને કાળી 'પ્રમાણ' નો આશ્રય લેવા પ્રયત્ન કરીશ. હા, પ્રયત્ન, પરિણામ અમુક જ લાવવાનું વચન આપવા જેટલી ધીરતા કરીશ નહિ. કારણ કે મહામપણે જોયતું એ આજકાલ ધીરતા કહેવાય છે, અને ધીરતાને શકિતું પ્રમાણ તથા ટેકો નથી !

x

x

x

(અપૂર્ણ)

